

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HUDEBNÍ VÝCHOVY A KULTURY

**SPECIFIKA PŘEDMĚTU HUDEBNÍ VÝCHOVA
NA 1. STUPNI ZŠ VE SROVNÁNÍ S OSTATNÍMI PŘEDMĚTY
DIPLOMOVÁ PRÁCE**

Martina Pytlová

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Ing. Veronika Růžičková, Ph.D.

Plzeň, 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 2. května 2022

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování:

Děkuji Mgr. et Mgr. Ing. Veronice Růžičkové, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při vedení mé diplomové práce.

Obsah

Seznam zkratek	6
Úvod.....	7
1 Charakteristika vyučovacích předmětů podle RVP ZV a vymezení specifik HV 9	
1.1 Charakteristika předmětu HV	9
1.2 Charakteristika jednotlivých vzdělávacích oblastí podle RVP ZV s akcentem na lidské emoce	10
1.3 Charakteristika oblasti Člověk a jeho svět, Matematiky a Informatiky podle RVP ZV	12
1.4 Shrnutí specifik HV podle RVP ZV	14
2 Obecná didaktika a didaktika HV	16
2.1 Cíle a úkoly HV	16
2.2 Vyučovací metody	17
2.3 Organizační formy vyučování	19
2.4 Hodnocení žáků.....	21
2.5 Učební pomůcky a jejich využití.....	23
2.6 Shrnutí specifik HV v oblasti didaktiky.....	25
3 Osobnost učitele HV a dítěte na 1. stupni ZŠ	27
3.1 Osobnost učitele HV	27
3.2 Osobnost dítěte na 1. stupni ZŠ.....	28
3.2.1 Hudební vývoj a osobnost dítěte na 1. stupni ZŠ	29
3.3 Shrnutí psychologického pohledu na osobnost učitele HV a na hudební vývoj dítěte	30
4 Výzkumná sonda.....	32
4.1 Cíle výzkumu	32
4.2 Metodologie výzkumu – použité metody.....	32
4.2.1 Dotazníkové šetření	33
4.2.2 Pozorování	34
4.2.3 Rozhovor.....	35
4.3 Dotazníkové šetření.....	35
4.3.1 Vyhodnocení dotazníku.....	36
4.3.2 Klíčová zjištění dotazníku	53
4.4 Pozorování.....	54
4.4.1 Vyhodnocení pozorování	56
4.4.2 Klíčová zjištění pozorování	63
4.5 Rozhovor.....	64
4.3.1 Vyhodnocení rozhovoru.....	64
4.3.2 Klíčová zjištění rozhovoru.....	74

4.6	Souhrnná interpretace výsledků	75
	Závěr	77
	Resumé.....	79
	Seznam literatury	80
	Seznam grafů a příloh	82
	Přílohy.....	I

Seznam zkratek

aj. – a jiné

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

atp. – a tak podobně

CD ROM - Compact Disc Read-Only Memory

ČJ – český jazyk

ČR – Česká republika

HV – hudební výchova

IVP – individuální vzdělávací plán

M – matematika

např. – například

PPP – pedagogicko-psychologická poradna

PŘ – přírodověda

RVP ZV – rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠVP – školní vzdělávací program

tj. – to jest

TV – tělesná výchova

VV – výtvarná výchova

ZŠ – základní škola

Úvod

Hudba je neoddělitelnou součástí našeho každodenního života. Bez hudby si někteří z nás nedokáží představit život. Hudbu můžeme poslouchat v autě při cestě do práce, v obchodě při nakupování, při uklízení či jen tak pro radost. A pokud je to možné, každý si rád také zazpívá nebo zatančí. Hudba má vliv obzvláště na naše vědomí a pozitivně ovlivňuje pocity uvnitř nás. To je možná důvod, proč máme potřebu náš život hudbou často obohacovat.

Ve své diplomové práci se budu zabývat specifiky hudební výchovy ve srovnání s ostatními předměty na 1. stupni ZŠ. Jako učitelka hudební výchovy ve své třídě sleduji, že oproti jiným vyučovacím předmětům je hudební výchova něčím zvláštní a výjimečná. Když se připravuji na hudební výchovu, má písemná příprava trvá mnohem déle, než příprava na jiné předměty. Často dlouho přemýšlím nad výběrem vhodných hudebních činností a nad tím, co žáky chci v konkrétní vyučovací hodině naučit. Vše chci vždy podat zábavnou a hravou formou. Důležité také pro mě je, aby se žáci nejen něco naučili, ale také se zároveň psychicky odreagovali, zapomněli na své starosti a naplno hudbu prožili. Ráda sleduji, jak žáky vyučovací hodina hudební výchovy baví, a cítím, že ve třídě panuje zvláštní příjemná atmosféra a radost z hudby a žáci jsou pozitivně naladěni oproti jiným vyučovacím předmětům. Žáci často říkají, že hudební výchova patří mezi jejich oblíbené předměty. Překvapilo mě však, že u mých kolegů je to naopak a mnohdy se na hudební výchovu s žáky netěší, snaží se vyučovací hodinu co nejvíce zjednodušit a nechávají žáky pouze zpívat písničky z CD nebo z Youtube. Hudební výchova je u většiny učitelů zkrátka na posledním místě. Zajímá mě, čím je to vše způsobeno a jaká specifika hudební výchova v porovnání s ostatními vyučovacími předměty skrývá. Proto jsem si vybrala právě toto téma ke své diplomové práci.

V teoretické části práce se nejprve zaměřím na charakteristiku a význam hudební výchovy podle RVP ZV, nato charakterizuji ostatní předměty vyučované na 1. stupni ZŠ, které zařadím do dvou skupin. První skupina se bude zabývat vyučovacími předměty s akcentem na lidské emoce, druhá se bude zaměřovat na předměty, ve kterých je potřeba logického a abstraktního myšlení při řešení problémových úkolů. Na základě charakteristik se pokusím vymezit specifika hudební výchovy ve srovnání s ostatními předměty. Myslím si, že zvláštnosti hudební výchovy lze zjistit především analýzou struktury v průběhu vyučovací hodiny. Proto se v další kapitole zaměřím na některé základní komponenty vyučovacího procesu, u kterých lze také vysledovat určitá specifika.

V neposlední řadě se zaměřím na hudební vývoj dítěte a osobnost učitele hudební výchovy.

V praktické části budu realizovat výzkumnou sondu kombinací metod dotazníkového šetření, pozorování a rozhovoru. Pomocí dotazníkového šetření se pokusím zjistit od učitelů hudební výchovy 1. stupně, v čem spatřují specifika hudební výchovy oproti ostatním vyučovacím předmětům. Klíčové pak bude zaměření se na obsah a průběh vyučovací hodiny, kde lze záměrným pozorováním zjišťovat, čím je hudební výchova specifická. Proto se pokusím porovnat vyučovací hodiny hudební výchovy s hodinami výtvarné výchovy, která je podle RVP ZV obsahově blízkým vzdělávacím oborem, spadajícím do oblasti *Umění a kultura*. Dále porovnáám vyučovací hodinu hudební výchovy s hodinami českého jazyka, matematiky, přírodovědy a tělesné výchovy, které podle mého názoru budou velmi odlišné vzhledem k zařazení předmětů do čtyř zcela odlišných vzdělávacích oblastí RVP ZV – *Umění a kultura*, *Jazyk a jazyková komunikace*, *Matematika a její aplikace*, *Člověk a jeho svět*, *Člověk a zdraví*. Pozorování bude probíhat ve 4. a 5. ročníku ZŠ.

Komparaci předmětů provedenou pomocí pozorování doplním poznatky plynoucími z vyhodnocení dotazníku a rozhovorů s učiteli.

Vzhledem k vybranému tématu diplomové práce jsem si stanovila následující dílčí cíle:

- pomocí RVP ZV a odborné literatury charakterizovat hudební výchovu a další vyučovací předměty na 1. stupni z hlediska významu, obsahu a cílů, které vedou k dosažení klíčových kompetencí;
- na základě získaných charakteristik vymezit specifika hudební výchovy ve srovnání s ostatními předměty;
- na základě studia odborné literatury charakterizovat a porovnávat obecné didaktické komponenty vyučovacího procesu s didaktickými komponenty hudební výchovy a hledat zde specifika;
- pomocí dotazníkového šetření zjistit názory na specifika hudební výchovy od učitelů prvního stupně;
- provést pozorování a rozhovor s učiteli a jejich vyhodnocením a porovnáním HV s VV, ČJ, M, PŘ a TV vymezit specifika hudební výchovy.

1 Charakteristika vyučovacích předmětů podle RVP ZV a vymezení specifik HV

V následujícím textu charakterizují hudební výchovu a další vzdělávací předměty, které shrnu do dvou podkapitol. První z nich bude obsahovat charakteristiku humanitních oborů a uměnovědných předmětů, druhá podkapitola se bude zabývat záměrně vybranou velmi kontrastní vzdělávací oblastí, matematikou a informatikou.

1.1 Charakteristika předmětu HV

Hudební výchova je spolu s výtvarnou výchovou zahrnuta do vzdělávací oblasti *Umění a kultura*. Tato vzdělávací oblast přináší **umělecké osvojování světa**, mj. poskytuje seznámení s estetickým účinkem uměleckého vyjadřování. V procesu osvojování světa dochází u jedince k rozvíjení **specifického citění, prožívání, představivosti, tvořivosti a vnímavosti** k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i k okolnímu světu, dále dochází k procesu hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění a k rozvoji schopnosti **vžít se do kulturních potřeb** ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot.¹

Žáci jsou vedeni k pochopení umění a kultury jako neoddělitelné součásti lidské existence a k uvědomování si sebe samého jako **svobodného jedince**, kterému hudba pomáhá **překonávat životní stereotypy** a obohatit emocionální život. Žáci se v této oblasti seznamují nejen s výrazovými prostředky a s jazykem hudebního a výtvarného umění, ale taktéž **umění literárního a dramatického**.²

František Sedlák³ shrnul do čtyř bodů nejdůležitější funkce hudební výchovy:

- 1. estetickou, umožňující hudebně estetický prožitek a poznání krásy. Estetický prožitek bývá velmi silný, působí na celou lidskou osobnost;*
- 2. výchovnou (etickou), formující mravní profil člověka i jeho názor;*

---

¹Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021. 173 s. [cit. 2022-19-03], str. 87. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/4982_1_1/.

²Tamtéž, str. 87.

³SEDLÁK, František. a SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy 1: na prvním stupni základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, str. 8.

Pozn.: Přímé citace z literatury jsou v diplomové práci uvedené kurzívou. Parafráze jsou v této práci v souladu s citační normou ČSN ISO 690:2011 značeny číselným odkazem v textu. Literatura, z které byly informace čerpány, je citována v poznámkách pod čarou a zapsána v seznamu použité literatury.

3. specifické osvojování světa. Hudbou poznáváme svět a toto poznání pak sdělujeme jiným lidem. Hudba se tak stává jedním z prostředků **mezilidské komunikace**;

4. terapeutickou (léčebnou). Hudba svou schopností poskytuje člověku vnitřní klid a umožňuje mu psychické odreagování.

Prostřednictvím vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových činností vede hudební výchova žáky k **rozvoji celkové osobnosti žáka, porozumění hudebnímu umění, k aktivnímu vnímání hudby a zpěvu a jejich využívání jako svébytného prostředku komunikace.**⁴

1.2 Charakteristika jednotlivých vzdělávacích oblastí

podle RVP ZV s akcentem na lidské emoce

Nejprve charakterizují čtyři vzdělávací oblasti – *Výtvarná výchova, Člověk a svět práce, Jazyk a jazyková komunikace, Tělesná výchova*, které se zaměřují nejen na estetiku, prožívání, kulturní vývoj či rozvoj komunikačních schopností a dovedností, ale také obzvláště na lidské emoce a jejich rozvoj.

K hudební výchově má z hlediska svého charakteru nejbližší *Výtvarná výchova*. Nejenže je obor zařazen do stejné vzdělávací oblasti jako hudební výchova, také charakteristika je velmi podobná. Opět se žáci seznamují s **estetickým účinkem** uměleckého díla a rozvojem schopnosti vžít se do **kulturních potřeb** ostatních lidí. Žáci jsou znovu vedeni k uvědomování si sebe samého jako svobodného jedince, kterému umění pomáhá **překonat životní stereotypy**. Nenahraditelným *nástrojem poznávání a prožívání lidské existence* jsou ve výtvarné výchově **vizuálně obrazné znakové systémy**, které při tvorbě umožňují žákovi uplatňovat **osobní pocity a prožitky** a zapojit se tím tak do procesu **komunikace**. Tvůrčí činnosti, podobně jako hudební činnosti, umožňují žákům rozvíjet a uplatnit vlastní **vnímání, cítění, myšlení, prožívání, fantazii a představivost.**⁵

Oblast *Člověk a svět práce* vychází z **konkrétních životních situací** a směřuje tak žáky k získání základních praktických **pracovních dovedností a návyků** v různých

---

⁴Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021. 173 s. [cit. 2022-19-03], str. 87. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/4982_1_1/.

⁵Tamtéž, str. 88.

oborech lidské činnosti, které jsou nepostradatelnou složkou pro uplatnění žáků v životě a ve společnosti. Žáci jsou vedeni k **autentickému a objektivnímu poznávání světa**, učí se také **plánovat, organizovat a hodnotit** svou pracovní činnost a jsou vedeni k **vytrvalosti a soustavnosti** při plnění úkolů.⁶

Nejdůležitějším úkolem oblasti *Jazyk a jazyková komunikace* je rozvíjet u žáků **komunikační kompetence** a vybavit žáka znalostmi a dovednostmi, které mu umožňují správně vnímat jazyková sdělení, rozumět jim, vhodně se vyjadřovat a uplatňovat výsledky svého poznávání. Užívání českého jazyka vede žáky k **poznání a pochopení společensko-kulturního vývoje lidské společnosti** a vytvářejí se předpoklady k efektivní mezilidské komunikaci, kde se žáci učí interpretovat své **reakce a pocity**. Žáci jsou v rámci předmětu vedeni k rozvíjení pozitivního vztahu k mateřskému jazyku a jeho chápání jako zdroje pro **rozvoj osobního a kulturního bohatství**, získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti a k prosazení sebe sama. Dále se obor zaměřuje na individuální **prožívání uměleckého díla**, k rozvíjení pozitivního vztahu k literatuře a dalšímu umění a k **rozvíjení emocionálního a estetického vnímání**. Osvojování cizích jazyků pomáhá žákům snižovat jazykové bariéry a umožňuje poznávat odlišnosti ve způsobu života lidí jiných zemí a jejich kulturních tradic.⁷

Tělesná výchova směřuje k tomu, aby *žáci poznávali sami sebe jako živé bytosti*, vede k **poznávání vlastních pohybových možností, zájmů a účinků** určitých pohybových činností na **tělesnou zdatnost, sociální a duševní pohodu**. Smyslem pohybové činnosti žáků je *schopnost ohodnotit úroveň své zdatnosti* a řadit pohybové činnosti do režimu dne pro uspokojování vlastních potřeb a zájmů, pro regeneraci sil, rozvoj zdatnosti a podporu zdraví. Žákův **prožitek a komunikace** při pohybu je předpokladem pro osvojování pohybových dovedností.⁸

Shrňme-li uvedené poznatky, zjistíme, že se uvedené vzdělávací oblasti ve většině zaměřují **na vývoj emocionálního a estetického vnímání, osvojování a prožitku, na rozvoj komunikačních schopností a různých dovedností, na rozkvet osobního bohatství a kultury** apod. Racionální složka jde zde spíše stranou.

---

⁶Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021. 173 s. [cit. 2022-19-03], str. 109. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/4982_1_1/.

⁷Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021. 173 s. [cit. 2022-19-03], str. 16-17. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/4982_1_1/.

⁸Tamtéž, str. 97.

Vzhledem k uvedeným informacím můžeme říci, že žádný uvedený předmět nenabízí tak **hodnotný a silný estetický prožitek a poznání krásy**, jako hudební výchova. Pro velké množství hudebních činností a výchovných aspektů, které velmi výrazně ovlivňují celou lidskou osobnost, si myslím, že estetický prožitek u ostatních předmětů není zdaleka tak silný, jako je tomu u hudební výchovy.

Také **rozvoj komunikace** v hudební výchově se liší od uvedených předmětů. Žáci nemusí komunikovat pouze slovy, ale **komunikují prostřednictvím hudby**. Dokáží prostřednictvím hudby sdělit to, co slovy sdělit nelze, obzvláště své pocity a emoce. Do popředí vystupuje **proces specifického poznávání a dorozumívání**.

Rovněž jsem přesvědčena, že hudební výchova žákovi velmi prospívá v **získávání sebedůvěry**. Propojíme-li poslech hudby, zpěv písní, pohyb a další činnosti, žáci se pod vlivem hudby dostatečně uvolní a nemají pak větší problém s vystupováním na veřejnosti. Vždyť právě hudba nás zbavuje případného stresu a nervozity. Pokud se i přesto setkáme s žákem, který má z vystupování velké trauma a odmítá se prezentovat, důležitou roli bude hrát osobnost učitele a jeho citlivé vedení k postupnému překonávání strachu. Žák nemusí na veřejnosti nutně zpívat a předvádět nacvičené tance, ale může se zapojit jen krátkou a jednoduchou hrou na dřívka. Zásadní je, abychom svým naléháním nezpůsobili žákovi ještě větší trauma, když má hudba naopak přinášet radost a psychické odreagování.

1.3 Charakteristika oblasti Člověk a jeho svět,

Matematiky a Informatiky podle RVP ZV

Následující tři vzdělávací oblasti se oproti těm předchozím liší svým zaměřením na řešení problémových úkolů, logické a abstraktní myšlení, vnímání složitosti reálného světa, porozumění základním principům atd. Pro zdůraznění těchto rozdílů a následné vymezení specifík HV jsem se rozhodla tyto oblasti oddělit a charakterizovat zvlášť.

Vzdělávací oblast *Matematika a její aplikace* je založena na **logických činnostech**, které žáci následně využijí v reálných situacích. Žákům poskytuje vědomosti a dovednosti, které jsou potřebné v **praktickém životě**. Žáci jsou vedeni k důkladnému porozumění základním myšlenkovým postupům a pojmům matematiky, k přesnému a stručnému vyjadřování užíváním matematického jazyka včetně symboliky, k osvojování pojmů, algoritmů, terminologií, symbolik apod. V průběhu řešení matematických úloh, numerických výpočtů, využívání základních matematických pojmů a osvojování si

matematických algoritmů dochází u žáků k **rozvoji paměti, kombinatorického, logického a abstraktního myšlení**. Žáci se učí **vnímat složitosti reálného světa** a porozumět jim, dále se učí spolupracovat s ostatními jedinci při řešení problémových úkolů a rozvíjet tak **důvěru ve vlastní schopnosti a možnosti**.⁹

Na aktivních činnostech je také založena oblast *Informatika*, která se zaměřuje na **porozumění základním principům digitálních technologií a rozvoj informatického myšlení**. Poskytuje metody a prostředky ke zkoumání řešitelnosti problémů a nalézání jejich řešení, ke zpracování a interpretaci dat a na základě řešení úkolů i poznatky a zkušenosti. Žáci si na prvním stupni základního vzdělávání *vytvářejí první představy o způsobech, jakými se dají data a informace zaznamenávat*. Informatika vede žáky ke **komunikaci pomocí formálních jazyků**, kterým porozumí i stroje, k vůli řešit těžké problémy a k vypořádání se s problémy s otevřeným koncem.¹⁰

Komplexní oblast *Člověk a jeho svět* prosazuje **pohled do současnosti i historie** a opět směřuje k dovednostem pro **praktický život**. Najdeme zde okruhy týkající se člověka, společnosti, rodiny, vlasti, přírody, kultury, zdraví, bezpečí a dalších témat. Pozorováním a pojmenováváním věcí, jevů a dějů si žáci utváří první **ucelený obraz světa**. Poznávají sebe i své okolí, seznamují se s místně i časově vzdálenějšími osobami i jevy, učí se vnímat lidi a vztahy mezi nimi, všimnout si přírodních jevů, pozorovat je a přemýšlet o nich. Žáci se při osvojování poznatků a dovedností učí vyjadřovat své **myšlenky, poznatky a dojmy**, reagovat na myšlenky, názory a podněty jiných. Učí se také chápat rozdíly mezi lidmi a jsou vedeni ke **kulturnímu a tolerantnímu chování**. Do popředí v této oblasti vstupuje **vlastní prožitok** žáků vycházející z konkrétních situací, proto je opět důležité propojit oblast s reálným životem a praktickou zkušeností žáků.¹¹

Hudební výchova od oblasti *Člověk a jeho svět, Matematika a její aplikace a Informatika* velmi odlišuje. Tyto oblasti se celkově zaměřují na rozvoj vědomostí a dovedností, které mají žáci využít v praktickém životě. Žáci jsou vedeni k porozumění základním pojmům, logickému a abstraktnímu myšlení, řešení problémů a k poznání složitosti reálného světa. Estetický účinek, rozvoj specifického citění, tvořivosti, radosti, poznání a dorozumívání a rozvoj celkové osobnosti žáků jde u těchto vyučovacích předmětů stranou a nastupuje zde **racionální poznávání světa**, které do hudební výchovy

---

⁹Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021. 173 s. [cit. 2022-19-03], str. 30-31. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/4982_1_1/.

¹⁰Tamtéž, str. 38

¹¹Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021. 173 s. [cit. 2022-19-03], str. 47. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/4982_1_1/.

v takové míře nezařazujeme. **Emocionální a prožitková složka u uvedených předmětů chybí.** Žáci také nemají možnost se odreagovat, jsou nuceni přijímat informace a řešit složité úkoly a problémy. Možná proto je hudební výchova na 1. stupni u žáků oblíbeným předmětem.

Vzhledem k přítomnosti specifických složek (emoce, prožitek, estetické vnímání, komunikace), které hudební výchova obsahuje, se domnívám, že učitelé mají raději vyučovací předměty, které jsou racionálně zaměřené. Nejen žáci, ale také učitel dává nahlédnout do svých emocí. Tím odkrývá svoji osobnost, což může být pro něj nevyhovující. V jiných předmětech se nemusí soustředit na estetický prožitek ovlivňující celou osobnost, na rozvoj citění, představivosti a tvořivosti, na rozvoj schopnosti vžít se do kulturních potřeb ostatních či psychické odreagování žáků. Zaměří se hlavně na **přísun základních informací žákům a řešení určitých problémů a kulturní, estetická a emoční složka jde zde oproti hudební výchově stranou.**

1.4 Shrnutí specifík HV podle RVP ZV

Oblast *Umění a kultura, jejíž součástí je* hudební a výtvarná výchova, se z hlediska charakteristiky, významu, obsahu a cílů nejvíce zaměřuje na **estetický účinek a prožitek**, který velmi silně působí na celou lidskou osobnost, na **kulturní vývoj a rozvoj citění, prožívání, představivosti, tvořivosti, vnímavosti a uvědomění si sebe samého jako svobodného jedince.** Nesmíme také opomenout **psychické odreagování** a pocit klidu, **překonávání stereotypů a obohacení našeho života.** Nechybí ani **specifická mezilidská komunikace**, kde žák nemusí komunikovat pouze slovy, ale komunikuje se světem také prostřednictvím svých emocí.

Výtvarná výchova je v RVP ZV charakterizována velmi podobně, navíc zmiňuje pouze využití **vizuálně obrazných znakových systému**, které se v hudební výchově nevyužívají tak, jako ve výtvarné výchově. Ačkoliv je hudební výchova z hlediska vymezení oboru v RVP ZV výtvarné výchově podobná, myslím si, že vzhledem k rozmanitosti hudebních činností (zpěv, poslech hudby, rytmická cvičení, pohybová cvičení apod.) je hudební výchova výjimečná. Ve výtvarné výchově mají žáci možnost se projevit hlavně prostřednictvím kreslení, malování. Další činnosti, jako je např. pohyb a jazyková komunikace, chybí. Podle mého názoru mohou žáci v hudební výchově projevit své emoce, pocity a prožívání více různorodými způsoby, které zasahují celou naši osobnost.

Oblasti *Člověk a svět práce, Jazyk a jazyková komunikace a Tělesná výchova* se s hudební výchovou shodují v **rozvoji komunikačních kompetencí**. Žáci komunikují nejen pomocí výrazových prostředků, ale také sdělují své pocity a emoce, které slovy někdy nelze sdělit. Také se seznamují se silným *estetickým účinkem a prožitkem, rozvojem vnímání, představitivosti, sociální a duševní pohody* a se získáváním **sebedůvěry**. Nechybí také rozvoj **osobního a kulturního bohatství**. V porovnání s hudební výchovou se nejvíce odlišuje oblast *Člověk a svět práce*, která se zabývá **plánováním, organizováním a hodnocením pracovní činnosti, objektivním a autentickým poznáváním světa** a klade důraz na **pracovní dovednosti a návyky**, které vedou k budoucímu uplatnění ve společnosti.

Shrnu-li uvedené oblasti, zjistíme, že se hudební výchova od uvedených oblastí odlišuje výrazným **rozvojem citění, specifickou komunikací, velmi silným estetickým prožitkem působící na osobnost celkově** ve srovnání s ostatními předměty, výrazným uvědomováním si sebe samého jako svobodného jedince a získáváním sebedůvěry.

Oproti hudební výchově se oblasti *Člověk a jeho svět, Matematika a její aplikace a Informatika* výrazně odlišují svým **racionálním zaměřením**. Zabývají se především logickým a abstraktním myšlením, využitím vědomostí a dovedností v praktickém životě, řešením problémových úkolů, porozumění základním principům, komunikací pomocí formálních jazyků či vnímáním složitosti reálného světa. Hudební výchova má zcela jiný směr. Největší odlišnost spatřuji v tom, že hudební výchova klade důraz na **estetickou a emocionální složku**, která jde u předmětů s racionálním zaměřením do pozadí. Dle mého uvážení má k hudební výchově z těchto oblastí nejbližší *Člověk a jeho svět*, který se zaměřuje na **pohled do současnosti i historie, poznání sebe i okolí, kulturní a tolerantní chování** vůči ostatním jedincům, na **vlastní prožitek a vyjadřování myšlenek, poznatků a dojmů**, čím se hudební výchova zabývá také.

Specifika předmětu, plynoucí z charakterizování vzdělávací oblasti hudební výchova, jsou tedy následující:

- **estetická a emocionální složka zasahující celou lidskou osobnost – estetický účinek, prožitek, vnímání apod.;**
- **specifické komunikační kompetence;**
- **překonávání stereotypů, možnost psychického odreagování a klidu;**
- **umělecké osvojování světa, vžití do kulturních potřeb.**

2 Obecná didaktika a didaktika HV

Vzhledem ke zvláštnostem hudební výchovy a zároveň velmi malé časové dotaci jedné hodiny týdně je nesmírně důležité, aby si učitel každou vyučovací hodinu hudební výchovy do detailu promyslel. Je nutné *vytyčit si konkrétní výstupy, učivo, pomůcky, metodické postupy, časové rozvržení jednotlivých fází hodiny, proporčnost hudebních aktivit apod., aby jednotlivé části hodiny byly funkčně propojeny a směřovaly k naplnění stanovených výchovných a vzdělávacích cílů.*¹²

2.1 Cíle a úkoly HV

Vališová¹³ uvádí, že *výukový cíl chápeme jako zamýšlené změny v učení a rozvoji žáka, kterých má být dosaženo výukou.*

Chceme-li dosáhnout toho, aby byla naše výuka účinná a efektivní, je třeba stanovit vhodné cíle. Podle taxonomie cílů v kognitivní oblasti je základním cílem zapamatování, dále porozumění, aplikování, analyzování, hodnocení a vytváření.

Hudební výchova využívá kognitivních procesů k dosažení všech zmíněných cílů. Žáci mají za úkol si např. zapamatovat texty písní nebo hudební symboly, porozumět hudební kultuře, aplikovat své hudební schopnosti a dovednosti do reálného života, hodnotit svůj výkon, rozvíjet hudební tvořivost a schopnost sluchové analýzy atp.

Podle Sedláka¹⁴ je hlavním cílem hudební výchovy *seznamovat žáky s bohatstvím naší i cizí hudební kultury a jejím prostřednictvím rozvíjet estetické i etické cítění a světonázorové postoje.* Ve školním prostředí je cílem *rozvíjet hudební schopnosti a dovednosti.*

---

¹²VÁŇOVÁ, Hana. *Didaktika hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň ZŠ.* Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 987-80-7603-156-2, str. 77.

¹³VALÍŠOVÁ, Alena a kol. *Pedagogika pro učitele.* Praha: Grada Publishing, 2007. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1734-0, str. 137.

¹⁴SEDLÁK, František. a SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy 1: na prvním stupni základní školy.* 2. vyd. Praha: SPN, 1988, str. 14.

2.2 Vyučovací metody

Mezi důležité kategorie obecné i oborové didaktiky patří vyučovací metoda. Efektivita vyučovacího procesu závisí na správném vytyčení cílů i obsahu, dále pak i na způsobech, jak těchto cílů dosáhnout, tj. na vhodné volbě metody výuky, organizační formy a materiálních prostředků. Vyučovací metodu je třeba chápat komplexně, jelikož má nejen teoretický, ale i praktický význam pro výchovně vzdělávací proces.¹⁵

Ve vyučovacím procesu se uplatňují ve vzájemném propojení různé vyučovací metody, které je zapotřebí střídat. Jednostranné využívání metod totiž nevede k úspěšným výsledkům.¹⁶

V popisu vyučovacích metod postupuji od obecného ke konkrétnímu. Nejprve se budu inspirovat autorkou Vališovou, která se zabývá vyučovacími metodami v obecné rovině, následovat budou přímé metody vyučování HV od Sedláka a Holase.

Pilčíková¹⁷ získala inspiraci od Mojžíška a podle něj člení vyučovací metody na základě následujících kritérií: na počtu žáků, na logickém postupu, na utváření vědomostí, dovedností a návyků, na perspektivách výuky, na charakteru práce učitele a žáka.

Podle Vališové¹⁸ mezi běžné vyučovací metody, které jsou na školách využívány, patří následující skupiny metod: **metody monologické a dialogické, metody práce s textem, metody názorně-demonstrační a metody praktických činností žáků, metody rozborové, situační, projektové a inscenační, didaktická hra a soutěž jako vyučovací metody.**

Sedlák¹⁹ rozděluje vyučovací metody hudební výchovy následovně:

- *Podle toho, jak vyučovací metoda podněcuje a zajišťuje úroveň žákovy aktivity, můžeme rozdělit vyučovací metody na tři skupiny:*

1. metody zprostředkování hudby a sdělování hudebních poznatků učitelem (slovní výklad, rozhovor, demonstrace hudebního díla);

---

¹⁵VALIŠOVÁ, Alena a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2007. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1734-0, str. 189.

¹⁶SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7, str. 185.

¹⁷PILČÍKOVÁ, Věra. *Kapitoly z teorie vyučování na 1. stupni základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1982. Univerzita J. E. Purkyně v Brně, str. 49.

¹⁸VALIŠOVÁ, Alena a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2007. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1734-0, str. 195.

¹⁹SEDLÁK, František. a SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy 1: na prvním stupni základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, str. 95.

2. *metody osvojování hudby spoluprací učitele a žáka* (hudební dialog);

3. *metody relativně samostatného objevování hudby a utváření hudebních činností žákem.*

- *Podle průběhu jednotlivých fází v hudebním vyučování můžeme dělit vyučovací metody takto:*

a) *metody procvičování a opakování učiva;*

b) *metody prověřování dovedností a vědomostí a zkoušení.*

Holas²⁰ také uvádí, že nejčastější metodou zprostředkování hudebních poznatků je **výklad učitele**, který by neměl být fráзовitý či mnohomluvný a měl by být spojen s následným **rozhovorem**. Tak předejdeme rozporu mezi estetickou hodnotou probírané látky a formou jejího podání. Stejně jako Sedlák také zmiňuje **metodu demonstrace a nápodoby**, kdy žák opakuje učitelem předvedený prvek, **metody procvičování a opakování**. Dále poznamenal, že se při hudebně tvořivých činnostech nejvíce uplatňují **metody samostatného objevování hudby**, kde by se měl učitel orientovat na míru jejich řízenosti, originality a samostatnosti. V neposlední řadě také zmiňuje **metodu reprodukce**, kdy žák vlastními slovy opakuje probranou část příslušné látky, dále **metodu srovnávací, analytickou a syntetickou**.

Porovnáme-li obecné vyučovací metody s metodami hudební výchovy, zjistíme, že hudební výchova využívá metod **monologických i dialogických, demonstračních, praktických metod** a samozřejmě **metod procvičování, opakování a prověřování vědomostí a dovedností** tak, jako je tomu u ostatních předmětů. Navíc však hudební výchova obsahuje taktéž specifické vyučovací metody svého oboru. Jsou to například **metody pro rozvoj pěveckých dovedností** - intonační metody, pro vyhodnocování poslechu **metoda sémantického diferenciálu** (volba z významově rozdílných možností), metody pro **rozvoj hudebnosti** vycházející z České Orffovy školy²¹. Je žádoucí využívat zejména **metod s aktivizačními prvky**, které vedou k aktivnímu zapojení žáka do procesu poznávání, ke kvalitnímu získávání hudebních schopností a dovedností a dělají vyučovací hodinu pro žáky zajímavější a vlastní učení efektivní. Poutavá je např. **metoda samostatného objevování hudby** a utváření hudebních činností žákem

---

²⁰HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika*. 1. vyd. Praha: nakladatelství AMU a ERMAT, 2004. ISBN 80-7331-018-X, str. 71.

²¹ERBEN, Petr a kol. *Česká Orffova škola I.-III.* Praha: Editio Supraphon, 1969.

či **metoda srovnávací**. Zjišťování využití různých vyučovacích metod v předmětu hudební výchova se věnuji v praktické části práce v dotazníkovém šetření.

2.3 Organizační formy vyučování

Organizační formy vyučování zahrnují konkrétní způsoby: *prostředí, ve kterém se uskutečňuje vyučování, časové formy organizace a organizace vzájemné spolupráce učitele a žáků*. Organizační formy jsou komplexem možností, jakými může být vyučovací proces uspořádán.²²

Skalková²³ vyčleňuje pět základních proudů organizačních forem vyučování, které seřadila od těch nejvyužívanějších po ty méně využívané:

- **frontální vyučování v systému vyučovacích hodin;**
- **skupinové a kooperativní vyučování;**
- **individualizované a diferencované vyučování;**
- **system různých organizačních forem uplatňovaný při realizaci projektů a integrovaných učebních celků;**
- **domácí učební práce žáků.**

Ve vyučovací jednotce hudební výchovy učitelé často používají **frontální způsob vyučování**. Zpěv a ostatní hudební činnosti realizují s celým třídním kolektivem a dávají také většinou všem žákům stejné úkoly. Nepřihlíží ale k rozdílným hudebním předpokladům žáků, které se zvláště v nejnižších ročnících značně různí. Největší nedostatek frontálního vyučování tkví v tom, že omezuje hudebně tvořivé projevy dětí a učitelé také neumožňuje poznat blíže jednotlivé žáky a odhalit jejich předpoklady k hudebním činnostem a jejich zájem o hudbu. Charakter hudební výchovy ale umožňuje, *aby učitel střídal frontální vyučování s **prací v menších skupinách, odděleních a s jednotlivým žákem*** a uplatnil tak diferencovaný přístup k možnostem jednotlivých dětí.²⁴

---

²²VALIŠOVÁ, Alena a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2007. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1734-0, str. 173.

²³SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7, str. 220.

²⁴SEDLÁK, František. a SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy 1: na prvním stupni základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, str. 101-102.

Organizační formou, která značně uplatňuje individuální přístup učitele k žákům a umožňuje jejich samostatnou práci, je skupinové vyučování. Tuto organizační formu vzhledem ke zvukovému charakteru nemůžeme v průběhu vyučovací hodiny ale uskutečnit, protože by v učebně byl hluk a žáci by se vzájemně rušili a nemohli se zcela soustředit na prováděnou činnost.²⁵

Využíváním **hromadného způsobu vyučování různorodého kolektivu** (z hlediska schopností žáků) se hudební výchova stává specifická. Ve své praxi často a ráda využívám možnosti skupinových prací. Nejčastěji ji využívám v českém jazyce, matematice, přírodovědě, vlastivědě a tělesné výchově. U výtvarné výchovy a pracovních činností využívám skupinového vyučování výrazně méně, ale snažím se, aby žáci v menších skupinách projevili vzájemnou pomoc, nebo společně pracovali na nějakém projektu. Žáci vzájemně spolupracují v tichosti a neruší se. Do hudební výchovy skupinovou práci spíše nezařaduji. Pokud ji však zařadím, žáci si ve skupinách např. opakují pomocí obrázků hudební nástroje. Kdybychom zařadili skupinovou práci do hudební výchovy tak, jako v jiných předmětech, kde skupiny pracují na odlišných úkolech, vzhledem ke zvukovému charakteru by byl ve třídě obrovský hluk, který by rozhodně nebyl ku prospěchu vyučování. Skupinová práce se dá zařadit při spolupráci na jednom úkolu, při vytváření společného díla, kde se skupiny vzájemně respektují. Prakticky je toto možné například při vytváření různých rytmických vrstev, při doprovodu na písničky na jednoduché nástroje, při střídání skupin ve zpívání různých slok písničky.

Vzhledem k metodám a hudebním činnostem se nabízí využít **frontálního způsobu vyučování s individuálním přístupem**, tj. s ohledem na možnosti jednotlivých žáků. Toto pojetí by odpovídalo v současnosti sílícím trendům, které zdůrazňují nutnost individualizace výuky. Vybočením z čistě frontálního způsobu práce je přidělování složitějších úkolů zdatnějším hudebníkům (sóla, předvedení hry na nástroj) a zapojením hudebně méně rozvinutých žáků v jednoduchých kolektivních úkolech (například zpívají refrén).

Na rozdíl od jiných předmětů je tedy realizace ne-frontálního způsobu vyučování, například skupinové práce v hudební výchově, mnohem obtížnější, **závisí na schopnosti kooperace mezi žáky a podřízení se společnému úkolu.** Motivace k takovému způsobu

---

²⁵SEDLÁK, František. a SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy 1: na prvním stupni základní školy.* 2. vyd. Praha: SPN, 1988, str. 102.

práce závisí velmi i na osobnosti a schopnostech učitele. Blíže se tímto tématem budu zabývat v dotazníkovém šetření diplomové práce.

2.4 Hodnocení žáků

*Pojem hodnocení chápeme jako zaujímání a vyjadřování kladného nebo záporného stanoviska k různým činnostem a výkonům žáků ve vyučování.*²⁶

Hodnocení žáků v hudební výchově je komplikovaná záležitost, učitelé často váhají, jak postupovat při prověřování hudebních schopností a dovedností žáků a jak výsledky žáků hodnotit. V hudební výchově je cílem dosáhnout estetického a etického prožitku a učitel si často neví rady s tím, jak má takový prožitek hodnotit. Prožitek lze samozřejmě hodnotit jen velmi těžko. Proto v oblasti prověřování a hodnocení v hudební výchově spatřujeme určitá specifika.

V obecné rovině není s hodnocením zvláštní problém - učitel neustále kontroluje a analyzuje procesy učení žáků, aby na jejich základě mohl optimalizovat proces vyučování. *Činí tak různými formami: souhlasným nebo nesouhlasným pokynutím hlavy, opakováním určité myšlenky, tónem hlasu, pohledem, kladnou nebo negativní poznámkou apod.*²⁷

Vališová²⁸ uvádí, že v posledních letech je nejčastější formou prověřování vědomostí **zkoušení**, které je hodnoceno jedním z pěti klasifikačních stupňů. **Klasifikace** je jednou ze základních kritérií pro zvažování úspěšnosti práce učitele a žáků ve všech vyučovacích předmětech. Hodnocení klasifikačním stupněm není ale vždy spravedlivé. Obzvláště v hudební výchově je pro některé učitele hodnocení naprostým „oříškem“, a neví si rady s tím, jak v hudební výchově hodnotit. Z vlastní zkušenosti vím, že někteří učitelé zkouší jednotlivě žáky ze zpěvu a naučeného textu písně, zadávají žákům písemné testy ze znalostí not a hudebních skladatelů. Jiní učitelé toto naopak vůbec nehodnotí a soustředí se na aktivitu žáků při plnění hudebních činností vyučování a jejich zaujetí pro hudební výchovu. Takové hodnocení je příznivé pro žáka, který není dobrý zpěvák, ale velmi se v hodinách snaží zlepšovat a aktivně se zapojuje do hudebně pohybových

---

²⁶SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7, str. 176.

²⁷SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7, str. 176.

²⁸VALIŠOVÁ, Alena a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2007. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1734-0, str. 245.

a instrumentálních činností. Vhodným prostředkem hodnocení, který není v praxi často využíván, je **slovní hodnocení**, které dokáže *vyjádřit osobní jedinečnost každého žáka*, což je v hudební výchově poměrně zásadní.²⁹

Hodnocením v hudební výchově informuje učitele o tom, *jak pracují a prospívají jednotliví žáci, jak pokračuje jejich hudební rozvoj a jaká je celková úroveň práce a účinnost použitých metod*. Hodnocení v hudební výchově má svá specifika. Hudební výchova se od naukových předmětů odlišuje esteticko-výchovným zaměřením, ve kterém je hlavním cílem *dosáhnout estetického a etického prožitku*. Ten však učitel hodnotí jen velmi těžko, a proto u žáků **hodnotíme kvalitu hudebních činností, hudebně naukové vědomosti a celkový vztah žáka k hudbě, jeho pilnost a úsilí v práci a zájem o hudbu**.³⁰

Písemné zkoušky v hudební výchově jsou nevhodné. Jelikož je hudební výchova na prvním stupni zejména dovednostně orientovaný předmět, učitel získává obraz o rozvoji hudebních schopností a praktických dovedností jednotlivých žáků, které pak hodnotí. *Zásady hodnocení a klasifikace určují i pro hudební výchovu pět klasifikačních stupňů, pedagogická praxe však nepoužívá 5. kvalifikačního stupně. Čtvrtý klasifikační stupeň by učitel neměl používat příliš často*.³¹

Holas³² stejně jako Vališová zmiňuje prosazení **slovního hodnocení i v hudební výchově**. Podle něj je třeba, aby tento způsob klasifikace byl systematický, cílevědomý a srozumitelný a aby přinášel objektivní informace o stupni rozvoje strukturálních složek hudebního nadání žáků i konkrétních příčinách možných neúspěchů.

Slovní hodnocení má do budoucna, zejména v hodinách hudební výchovy, velký potenciál. Žáci jeho prostřednictvím dostávají možnost přesně poznat, v čem jsou jedineční a na co se musí ještě více zaměřit.

Jako specifikum hudební výchovy při hodnocení se jeví **posuzování úrovně prožitku a dovedností** a také využívání **hodnotící škály s motivačními a demotivačními dopady udělování známek**. Nabízí se možnost využívat slovní hodnocení s jeho formativními účinky.

---

²⁹VALIŠOVÁ, Alena a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2007. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1734-0, str. 247.

³⁰SEDLÁK, František. a SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy 1: na prvním stupni základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, str. 99.

³¹Tamtéž, str. 100-101.

³²HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika*. 1. vyd. Praha: nakladatelství AMU a ERMAT, 2004. ISBN 80-7331-018-X, str. 85.

Způsoby hodnocení v učitelské praxi se budu zabývat ve výzkumné sondě, kde je na tuto problematiku zaměřena část výzkumného dotazníku.

2.5 Učební pomůcky a jejich využití

V této podkapitole budu opět postupovat z obecné roviny do konkrétního pojetí HV. Proto se nejprve zaměřím na využití učebních pomůcek obecně a následně se zaměřím na učební pomůcky a jejich použití v hudební výchově.

Učební pomůcky usnadňují proces učení a mají pomáhat a vést k plnému osvojování vědomostí a dovedností. Skalková³³ rozřídila učební pomůcky do následujících kategorií:

- *skutečné předměty (přírodniny, preparáty, výrobky);*
- *modely (statické a dynamické);*
- *zobrazení: obrazy, symbolická zobrazení, statická a dynamická projekce;*
- *zvukové pomůcky (hudební nástroje);*
- *dotykové pomůcky (reliéfové obrazy, slepecké písmo);*
- *literární pomůcky (učebnice, příručky, atlasy, texty);*
- *programy pro vyučovací automaty a pro počítače.*

Holas³⁴ uvádí, že nejčastěji využívanými pomůckami v hudební výchově jsou pomůcky **demonstrační** a **žakovské**. Z hlediska druhu předávané informace hovoří o pomůckách **auditivních** (gramofon, audiokazeta, minidisk, CD atd.), o pomůckách **vizuálních** (schémata z hudební nauky, obrazy, fotografie) a o pomůckách **audiovizuálních** (videozáznam, intonační tabulky, CD ROM). Zásadní průlom vidí v předávání poznatků nejrůznějšího druhu prostřednictvím **internetu**. Tato zjištění můžeme aktualizovat vzhledem k současné úrovni technického rozvoje – učitelé používají při výuce počítač, interaktivní tabuli, v menší míře CD přehrávač, ve větší míře internetové zdroje včetně Youtube.

---

³³SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7, str. 249.

³⁴HOLAS, Milan. *Didaktika profesionální hudební výchovy*. 7. vyd. Praha: RITORNEL, s.r.o., 1999 ISBN 80-902-638-0-1, str. 64.

Suchánková³⁵, která se zabývá tvorbou elektronických výukových materiálů, zmiňuje výhody používání elektronické formy vzdělávání v oboru hudební výchovy. Podle ní e-materiály umožní lepší dostupnost výuky a zároveň interaktivní činnost a intenzivnější práci žáků při domácí přípravě i v hodinách. Šíření kvalitních výukových materiálů pomocí internetu je krokem ke zvýšení zájmu o hru na klavír u široké veřejnosti. Je všeobecně známo, že zájem o kulturu a hudbu vede ke zkvalitnění života a u dětí rozvíjí dobré osobnostní rysy. Jsem přesvědčena, že využití internetových materiálů je vhodné jak pro učitele, tak i pro žáky. Zejména u nadaných žáků můžeme využít technického zařízení (např. tabletů), které si žáci mohou vzít a rozvíjet tak dál své schopnosti a dovednosti.

Nejstarším základním didaktickým prostředkem je podle Holase³⁶ **učebnice**, která plní funkci motivační, informativní, fixační, kontrolní a výchovnou. Jejich součástí často bývají metodické příručky s CD ROM.

Kvalitní učebnice může být pro učitele velmi vhodnou pomůckou při tvorbě přípravy na vyučovací hodinu i v jednotlivých hodinách hudební výchovy. Učebnice by měla obsahovat notové záznamy písní, základy z dějin hudby a hudební teorie, rytmická cvičení, cvičení pro rozvoj pohybu v hudební výchově, různé hudební činnosti a poslechové skladby, dále motivační prvky jako poutavé ilustrace, říkadla, jazykolamy, hry, křížovky a hádanky. To vše slouží k rozvoji hudebních schopností, dovedností a vědomostí.

Nejdéle je ve školách využívána učebnice autorky Marie Liškové a Lukáše Hurníka, jejichž učebnici pro 3. ročník jsem občas využívala minulý školní rok pro své potřeby.³⁷ Vhodné jsou učebnice od nakladatelství Taktik, Fraus či NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. Já ve svých hodinách hudební výchovy občas používám interaktivní učebnici od zmíněného nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. Žákům promítám na interaktivní tabuli např. rytmická cvičení, texty a notový záznam písní či hravá cvičení na poznávání not. S touto učebnicí jsem velmi spokojena a žáky práce na interaktivní tabuli s touto učebnicí baví. Na naší škole jsem ale jediná, kdo takovou učebnicí používá.

---

³⁵SUCHÁNKOVÁ, Eva. E-book a jeho uplatnění v hudebním vzdělávání. *Hudební výchova*. Praha: Univerzita Karlova-Pedagogická fakulta, 2019, roč. 27, č. 2, str. 14. ISBN 1210-3683.

³⁶HOLAS, Milan. *Didaktika profesionální hudební výchovy*. 7. vyd. Praha: RITORNEL, s.r.o., 1999 ISBN 80-902-638-0-1, str. 64.

³⁷LIŠKOVÁ, Marie a kol. *Hudební výchova pro 3. ročník základní školy: učebnice zpracovaná podle osnov vzdělávacího programu Základní škola*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-027-7.

Nesmíme také zapomenout na **používání hudebních nástrojů** v hodinách hudební výchovy, které je v hudební výchově velmi zásadní. Žáci hrají nejčastěji na Orffovy nástroje (melodické, rytmické a basové hudební nástroje), učitel využívá hry na klavír, klávesy, kytaru, flétnu, ukulele a další hudební nástroje. Je ale důležité, aby učitel uměl hrát alespoň na jeden hudební nástroj. I žáci mají možnost hrát na takové hudební nástroje, pokud je alespoň trochu ovládají.

2.6 Shrnutí specifik HV v oblasti didaktiky

V oblasti cílů je oproti ostatním vyučovacím předmětům, kde převažuje snaha získat vědomosti nebo vědomostně zaměřené kompetence, hlavním cílem hudební výchovy **seznamovat žáky s bohatstvím naší i cizí hudební kultury a rozvíjet tak estetické cítění, etické a světonázorové postoje**. Samozřejmě nesmíme také opomenout rozvoj hudebních schopností a dovedností.

V oblasti metod, stejně jako v ostatních předmětech, hudební výchova využívá **metody procvičování a opakování učiva, prověřování dovedností a vědomostí, dále využívá metody monologické a dialogické, demonstrační** apod. Individuálně využívá také metody relativně **samostatného objevování hudby a utváření hudebních činností žákem**.

Specifikum hudební výchovy je v metodách zaměřených na **rozvoj hudebnosti prostřednictvím činností vokálních, hudebně pohybových, poslechových a instrumentálních**. Příkladem takových metod jsou intonační metody nebo metody aktivního poslechu.

Při zkoumání organizačních forem jsem zjistila, že hudební výchova v porovnání s ostatními předměty využívá nejvíce **frontální způsob vyučování**. Lze střídat frontální výuku **s prací v menších skupinách a odděleních**. Skupinové vyučování se ale vzhledem k zvukovému charakteru hudební výchovy nemůže plně uskutečnit oproti ostatním vyučovacím předmětům. Blíže se tím budu zabývat ve výzkumné části práce.

Obecně je nejčastější formou prověřování vědomostí žáků zkoušení hodnocené jedním z pěti klasifikačních stupňů. Hudební výchova **nepoužívá 5. klasifikačního stupně a není doporučeno využívat ani 4. stupeň klasifikace**. Společně s výchovnými předměty je hudební výchova oproti ostatním předmětům dovednostně orientovaný předmět, hodnotí se u jednotlivých žáků **schopnosti a praktické dovednosti**. Také písemné zkoušení, které učitel preferuje např. v českém jazyce, matematice, přírodovědě

a dalších vyučovacích předmětech, je v hudební výchově zcela nevhodné. Pro hudební výchovu je vhodným prostředkem **slovní hodnocení**, které je zatím bohužel velmi málo využíváno. Slovním hodnocením se budu také zabývat ve výzkumném sektoru.

V porovnání s ostatními předměty užívá hudební výchova specifických pomůcek. Mezi **pomůckami demonstračními** je nutnost využívání pomůcek **s auditivním a vizuálním přenosem informace** (počítač s reproduktory, interaktivní tabule, tablety). K **pomůckám žakovským** patří na rozdíl od jiných předmětů specifikum **hudebních nástrojů**: používají se Orffovy nástroje - melodické, rytmické a basové hudební nástroje, dále klavír, klávesy, kytara, flétna, ukulele a další hudební nástroje, které využívají učitelé i žáci.

K pomůckám pro učitele patří také **učebnice**. Nové učebnice mají již povinně interaktivní část. Využití učebnic je dále zkoumáno v praktické části diplomové práce.

3 Osobnost učitele HV a dítěte na 1. stupni ZŠ

3.1 Osobnost učitele HV

Vzhledem ke zvláštnostem, dovednostnímu zaměření předmětu, estetickému citění a práci s emocemi hraje v hudební výchově klíčovou roli osobnost učitele. Učitel hudební výchovy by měl mít kladný vztah k hudbě a dobře jí rozumět, aby mohl kvalitně předávat své vědomosti a dovednosti žákům a využívat je ve vyučovací hodině hudební výchovy. To ale není vše. Nejen složka vědomostní a dovednostní bude hrát zásadní roli, ale také složka osobnostní, která bude podle mého názoru vzhledem k estetickému, citovému a emočnímu zaměření hudební výchovy nejzásadnější.

Holas³⁸ uvádí, že *základním předpokladem úspěšnosti a efektivity práce je jeho odborné vzdělání a další odborný a kariérní růst*. Nejen hudební vzdělání je základním předpokladem úspěchu, ale i vzdělání pedagogicko-psychologické.

Podle Szachtové³⁹ by měl učitel velmi dobře znát svůj obor, pravidelně se v něm vzdělávat a sledovat nové poznatky, které pak zajímavou formou předá žákům. Z oblasti pedagogicko-psychologických poznatků musí učitel umět *psychologicky jednat a myslet, působit vhodně svým vlastním příkladem*, důležitý je také jeho *vztah k druhým, tělesné, duševní a duchovní zdraví, přijaté hodnoty, postoje, osobní vzhled apod.*

Důležitou roli hrají také **osobnostní vlastnosti** učitele. Sedlák⁴⁰ uvádí, že *utváření osobnosti učitele hudební výchovy vyžaduje kromě hudebních vloh a rozvinutých hudebních schopností a dovedností také určité fyzické, psychické a charakterové rysy*. Učitel by měl také umět hluboce prožívat hudbu, hudební díla pěvecky i instrumentálně interpretovat, improvizovat a tvořit hudební útvary a zpřístupňovat dětem vhodné písně a hudební skladby. *Tyto dovednosti jsou podmíněny citovou hloubkou, fantazií, imaginací a schopností efektivně využívat hudební představy*. Od učitele se také požadují vlastnosti lidské: pevná vůle, vytrvalost, sebeovládání, láska k dětem.

Od učitele se vyžaduje **tvořivé hudební a pedagogické myšlení**. Hudební tvořivost učitel uplatňuje při instrumentálním doprovodu, improvizaci na nástrojích dětského instrumentáře, při pokusech o vokální a hudebně pohybovou improvizaci. Učitel

---

³⁸HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika*. 1. vyd. Praha: nakladatelství AMU a ERMAT, 2004. ISBN 80-7331-018-X, str. 38.

³⁹SZACHTOVÁ, Alena a kol. *Vybrané kapitoly z pedagogické psychologie*. 1. vyd. Plzeň: ZČU v Plzni, 2000. ISBN 80-7082-637-1, str. 100.

⁴⁰SEDLÁK, František. a SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy 1: na prvním stupni základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, str. 89.

musí být zdatný v hudebních dovednostech. Je nutné, aby uměl kvalitně hrát na hudební nástroj a zpívat. Pedagog zároveň navozuje hudební a pedagogické situace, v nichž se dítě tvořivě realizuje, uplatňuje hudební nápady, pěvecky improvizuje své melodie či se snaží o vlastní instrumentální doprovod k písni. Z hlediska pedagogické tvořivosti je v možnostech každého pedagoga oprostít se od pedagogické rutiny, zbavit se pedagogického schématu a změnit šablonovité způsoby práce tak, aby hudební výchova byla pro děti přitažlivá.⁴¹

Osobnost učitele dotváří také **mluvní a řečový projev a komunikativní schopnosti**. Učitel se také stává pro žáka rádcem a podněcovatelem dětských hudebních činností. Měl by projevit vlastní nadšení pro hudbu, lásku k dítěti a pedagogický takt, který probouzí u dítěte důvěru a přesvědčení, že mu chce učitel pomoci.⁴²

3.2 Osobnost dítěte na 1. stupni ZŠ

Kvalitní učitel by měl umět pracovat s psychikou žáka. *V literatuře bývá obvykle uváděno, že učitel především musí vychovávat, tj. formovat osobnost žáků, spoluutvářet jejich charakter, postoje, hodnoty, vůli, zájmy, temperament.*⁴³ Proto se nyní krátce soustředíme na období mladšího školního věku a hudební vývoj dítěte.

Období mladšího školního věku označujeme jako *věk strážlivého realismu*, kdy má dítě zájem **pochopit okolní svět a věci v něm „doopravdy“**. Tento charakteristický rys dítěte můžeme pozorovat v jeho mluvě, kresbách, písemných projevech, ve čtenářských dovednostech i ve hře.⁴⁴

Vývoj pohybových i dalších schopností je závislý **na tělesném růstu**, který je v tomto období často již rovnoměrně plynulý. Během celého období se také významně zlepšuje **hrubá i jemná motorika**. Dále se soustavně vyvíjí **smyslové vnímání**, konkrétně postoje, očekávání, vytrvalost a soustředěnost. Také ve všech oblastech vnímání pozorujeme výrazné pokroky. Výrazně se rovněž **vyvíjí řeč**, která je základním předpokladem úspěšného školního učení a napomáhá k rozvoji paměti.⁴⁵

---

⁴¹SEDLÁK, František. a SIEBR, Rudolf. *Didaktika hudební výchovy 1: na prvním stupni základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN, 1988, str. 89-90.

⁴²Tamtéž, str. 90.

⁴³SZACHTOVÁ, Alena a kol. *Vybrané kapitoly z pedagogické psychologie*. 1. vyd. Plzeň: ZČU v Plzni, 2000. ISBN 80-7082-637-1, str. 100.

⁴⁴LANGMEIER, Josef a kol. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9, str. 118.

⁴⁵LANGMEIER, Josef a kol. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9, str. 120-123.

Langmeier⁴⁶ dále uvádí, že děti **s dobrou emoční kompetencí si uvědomují vlastní pocity a emoce jiných lidí, vyjadřují přiměřeným způsobem své pocity**, které jsou schopny kontrolovat a regulovat podle situace. Také vývoj emočního porozumění výrazně pokročil.

Dítě se již nezaměřuje na své objektivní charakteristiky a stále více **poznává své psychické vlastnosti a schopnosti**, které uplatní v hudební výchově.⁴⁷

3.2.1 Hudební vývoj a osobnost dítěte na 1. stupni ZŠ

Podle Sedláka a Váňové⁴⁸ se mohou všechny děti s anatomicko-fyziologickými předpoklady a s přirozeným průběhem duševního vývoje hudebně rozvíjet. Považují hudební vývoj *za neoddělitelnou složku lidské osobnosti a za nezastupitelnou součást její harmonické kultivace.*

Kvalitní hudební výchova má za úkol zajistit *všestranný hudební rozvoj dítěte*, tj. vytvořit **pevné pěvecké návyky, rozezpívat kolektivy tříd, vytvořit schopnost soustředěného poslechu hudebních skladeb, kultivovat hudbou tělesné pohyby a rozvíjet motoriku potřebnou ke hře na hudební nástroje**. Díky hudební činnosti a manipulaci s hudbou děti získají první hudební zkušenosti. Některé zmíněné úkoly se mohou zdát náročné. Jsou ale dobře splnitelné, pokud byla hudební výchova v předškolním věku prováděna kvalitně.⁴⁹

Hudební vnímání je rozvíjeno *zráním korových částí sluchového analyzátoru, sluchovými cvičeními a upevňující se koordinací mezi sluchem a hlasem*. Vlivem poslechových činností se trénuje i **pozornost dítěte**. Nezáměrná pozornost přechází v **úmyslnou pozornost**, která dovoluje dítěti **aktivní poslech** již náročnější hudby. Tvoří se předpoklady k základním operacím s **hudebními představami**, které jsou potřebné nejen k aktivnímu vnímání hudebních skladeb, ale i k vokální intonaci. Roste také **kapacita a funkce hudební paměti**, rozvíjí se také **motorika**, která umožňuje hru na hudební nástroj. Za podmínky správného vedení prochází rozsáhlým vývojem i **dětský hlas**. Vhodnou motivací a podněty lze dále rozvíjet dětskou **hudební tvořivost**. Učitel

---

⁴⁶LANGMEIER, Josef a kol. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9, str. 131-132.

⁴⁷Tamtéž, str. 138.

⁴⁸SEDLÁK, František a VÁŇOVÁ Hana. *Hudební psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2, str. 356.

⁴⁹Tamtéž, str. 364.

musí dbát na vyučovací proces s prostorem pro seberealizaci a **rozvoj fantazie a imaginace**.⁵⁰

Ve třídě se často nachází žáci s různorodými předpoklady, dovednostmi, omezeními, zázemím. K takovým žákům je třeba uplatnit **proces individualizace** – učitel vybírá učivo, neurčuje čas na splnění úkolu, používá nejrůznější variabilní pomůcky, využívá týmového vyučování a dalšího pomocného personálu. Je možné ale uplatnit proces individualizace v hudební výchově? Domnívám se, že proveditelnost individualizace v hodinách hudební výchovy není pro učitele tak snadná, jako v hodinách jiných předmětů. Více se touto tematikou budu zabývat v praktické části.

3.3 Shrnutí psychologického pohledu na osobnost učitele HV a na hudební vývoj dítěte

Od učitele hudební výchovy se požaduje **odborné a pedagogicko-psychologické vzdělání a další odborný a kariéerní růst**. Učitel musí vhodně působit na své žáky, umět správně jednat a myslet a mít dobrý vztah k druhým. Důležité jsou také specifické **osobností vlastnosti – fyzické, psychické a charakterové rysy, rozvinutá fantazie a představitost, citové vlastnosti**. Kvalitní učitel by měl disponovat pevnou vůlí, vytrvalostí, sebeovládáním a láskou k dětem. Nesmí chybět hodnotný **mluvní a řečový projev a komunikativní schopnosti** a tvořivé hudební a pedagogické myšlení. Kromě všeobecných požadavků na osobnost učitele je třeba vzhledem k vyučování hudby vyžadovat i specifickou **odbornost oboru** – dovednost ve hře na nástroj, pěvecké dovednosti, přiměřené pohybové dovednosti a přehled v dějinách hudby.

Hlavním úkolem hudební výchovy je rozvíjet u žáků **pěvecké a poslechové schopnosti, motoriku, hudební tvořivost a pohybové schopnosti a dovednosti**. Zásadní je trénovat pozornost, díky které pak jedinec zvládá aktivní poslech náročnější hudby. K aktivnímu vnímání a vokální intonaci je třeba, aby se dítě rozvíjelo v **hudebních představách**. V mladším školním věku roste také kvalita paměti, výrazně se zlepšuje **vývoj dětského hlasu, fantazie a imaginace**. Hudební vývoj dítěte by měl směřovat k tomu, aby dítě samo hudební aktivity vyhledávalo, mělo je v oblibě a byly pro něj zajímavé. Zájem o hudbu a její aktivní vnímání a provozování v úrovni přiměřené

---

⁵⁰SEDLÁK, František a VÁŇOVÁ Hana. *Hudební psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2, str. 365.

možnostem každé dětské osobnosti je to, k čemu by vyučování hudební výchovy mělo žáky dovést.

4 Výzkumná sonda

V teoretické části této diplomové práce jsem se snažila charakterizovat jednotlivé vyučovací předměty na 1. stupni ZŠ podle RVP ZV a následně vymezovat specifika hudební výchovy. Zabývala jsem se porovnáváním obecné didaktiky a didaktiky hudební výchovy a následně osobností dítěte a učitele hudební výchovy, která je pro kvalitní vzdělávání velmi důležitá.

V praktické části jsem se rozhodla zabývat především hledáním specifík hudební výchovy v porovnání s ostatními předměty pomocí výzkumné sondy založené na empirickém zkoumání.

V následujících kapitolách se pokusím vymezit cíle a účel výzkumu, postup sběru dat, dále osvětlím zvolenou metodologii výzkumu, vyhodnotím data a uvedu klíčová zjištění, která následně porovnam se svými zkušenostmi z praxe.

4.1 Cíle výzkumu

Hlavním výzkumným cílem je vymezit specifika hudební výchovy v porovnání s ostatními předměty. Stanovila jsem si následující dílčí cíle:

- zjistit, jaké vlastnosti, schopnosti a dovednosti vykazují učitelé hudební výchovy;
- zjistit názory učitelů na to, čím se odlišuje hudební výchova od ostatních vyučovacích předmětů;
- popsat specifika hudební výchovy ve vyučovacím procesu.

4.2 Metodologie výzkumu – použité metody

Pelikán⁵¹ zmiňuje, že každý pedagogický jev má svou kvalitativní i kvantitativní stránku. Kvalitativní přístup umožňuje hlubší zkoumání objektivní reality a zaměřuje se na konkrétní individualitu určitého jevu, kvantitativní přístup umožňuje obecnější poznání.

Pro získání potřebných informací jsem zvolila **smíšený výzkum**. Potřebná data jsem získala prostřednictvím **dotazníkového šetření, pozorování a rozhovorů**. Kombinací metod je umožněno vzájemné ověření a doplnění získaných informací.

---

⁵¹ PELIKÁN, Jirí. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-7184-569-0, str. 81.

Provedený výzkum je deskriptivního charakteru. Jedná se o popisný proces, který z podstaty věci nestanovuje ani neověřuje hypotézy, protože se nezkoumají relace mezi veličinami, ani jejich kauzalita (příčinnost).⁵²

4.2.1 Dotazníkové šetření

Dotazník se považuje za nejčastěji používanou výzkumnou techniku. Cílem dotazníku je zjištění údajů, názorů a postojů respondenta k danému tématu. Úkolem respondenta je písemně odpovědět na položené otázky.⁵³

Dotazník byl zpracován ve spolupráci s vedoucí mé diplomové práce prostřednictvím internetu v aplikaci Survio. Obsahuje celkem 38 uzavřených, polouzavřených i otevřených otázek, nechybí ani sebeposuzovací škálové otázky (seznam všech otázek je uveden v příloze č. I). Jelikož některé otázky v dotazníku slouží k jinému výzkumu, provedla jsem zúžení výběru otázek, které mi poslouží ke splnění výzkumných cílů.

Protože jsem učitelkou na základní škole v Karlovarském kraji, dotazník byl prostřednictvím e-mailu náhodně rozeslán ředitelům a pedagogům zejména v tomto kraji. Dotazník jsem ale rozeslala také do náhodně vybraných škol v Plzni, kde studuji. Do dotazníkového šetření jsem také zařadila dva respondenty ze Středočeského kraje, kteří projeví zájem o vyplnění dotazníku.

Dotazník je rozdělen na 4 části. První část se zabývá charakteristikou školy, na které respondenti učí. Školy se různí hlavně svým zaměřením a školním vzdělávacím programem. To může vést k různorodé výuce hudební výchovy a dalších předmětů. Druhá část se zabývá profilem učitele, kde můžeme sledovat a vyhodnocovat schopnosti a dovednosti učitele hudební výchovy. Třetí část dotazníku je zaměřena na učitele hudební výchovy ve vyučovacím procesu. Sledujeme zde v porovnání s ostatními předměty využívané organizační formy, metody, hodnocení výsledků žáků, používání pomůcek apod. Čtvrtá část dotazníku se soustřeďuje na složení třídy a využití individualizace v HV v porovnání s ostatními předměty.

Respondenti měli týden na vyplnění dotazníku (od 16. 4. 2022 do 23. 4. 2022). Dotazník vyplnilo celkem 43 respondentů, z nichž 6 nesplňovalo potřebné kritérium –

---

⁵² GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0, str. 56.

⁵³ PELIKÁN, Jirí. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-7184-569-0, str.104.

respondent musí učit hudební výchovu na 1. stupni ZŠ. Tito respondenti byli ze zkoumaného souboru vyloučeni. Vyhodnoceny byly tedy odpovědi od 36 respondentů.

4.2.2 Pozorování

Podle Chrásky⁵⁴ je pozorování nejstarší a nejrozšířenější metoda pro získávání dat, jehož úkolem je *sledování smyslově vnímatelných jevů, zejména chování osob, průběhu dějů aj.*

Pro svůj výzkum jsem zvolila otevřené, krátkodobé, přímé, nestandardizované pozorování, kde jsem sledovala činnosti učitele a žáků během běžné vyučovací hodiny.

Provedla jsem pozorování celkem osmi vyučovacích hodin v období února až dubna roku 2022 na základní škole v Karlovarském kraji, na které jsem zároveň také pedagogem. Tři vyučovací hodiny jsem strávila pozorováním vyučovací hodiny hudební výchovy ve čtvrtém a pátém ročníku, pět vyučovacích hodin jsem se zabývala pozorováním hodiny českého jazyka, matematiky, přírodovědy, výtvarné výchovy a tělesné výchovy ve čtvrtém ročníku. Pozorování probíhalo v kmenových třídách, nebo ve speciální učebně (hudebně).

Cílem pozorování je porovnat jednotlivé vyučovací hodiny a vymezit specifika hudební výchovy ve srovnání s ostatními předměty.

Pozorování se zúčastnili celkem 3 vyučující. Předem jsem se domluvila s vyučujícími na pozorování jejich vyučovací hodiny a předložila jim informovaný souhlas s mou přítomností v hodině a s pořizováním poznámek do záznamového archu. Ve spolupráci s vedoucí mé diplomové práce byly vytvořeny potřebné dokumenty a záznamové archy, do kterých jsem vše pečlivě zaznamenávala (dokumenty a záznamové archy naleznete v příloze č. II-VII). Před každým pozorováním jsem zaznamenala charakteristiku školy a pozorované třídy a lokalitu. V průběhu pozorování jsem vyznačila důležité údaje do plánu třídy (poloha pozorujícího, asistenta pedagoga, vybraných žáků v učebně) a podrobně jsem zapisovala průběh vyučovací hodiny. Do výuky jsem nijak nezasahovala a snažila se vždy najít v učebně vhodné místo pro pozorování. Po vyučovací hodině jsem vyučujícímu poděkovala za umožnění mé přítomnosti ve vyučovací hodině a domluvila si s ním následný rozhovor. Po rozhovoru jsem si pro lepší přehlednost napsala souhrn z pozorování každého předmětu.

---

⁵⁴CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4, str. 151.

4.2.3 Rozhovor

Rozhovor je považován za metodu shromažďování dat spočívající ve verbální komunikaci mezi respondentem a osobou, která provádí výzkum. Výhodou je navázání osobního kontaktu a možnost sledování reakcí respondenta na kladené otázky.⁵⁵

Zvolila jsem polostrukturovaný rozhovor a ve spolupráci s vedoucí diplomové práce jsem předem připravila celkem 20 otevřených otázek (seznam otázek naleznete v příloze č. VIII). S respondenty jsem se předem domluvila na místě, kde bude rozhovor probíhat. Rozhovor proběhl vždy v prostorách školy, kde byl zajištěn klid. Před zahájením rozhovoru jsem obdržela od respondentů souhlas s provedením záznamu z rozhovoru. Respondentovi jsem pokládala předem připravené otázky a zaznamenávala odpovědi na záznamník. Rozhovory probíhaly hladce, nevznikl žádný problém.

Otázky byly zaměřeny na zkušenosti vyučujícího s vyučováním heterogenní třídy, možnosti individualizace, specifika předmětu hudební výchova a na zhodnocení náročnosti hudební výchovy v porovnání s ostatními předměty.

4.3 Dotazníkové šetření

V této kapitole se budu blíže zabývat vyhodnocením a klíčovými zjištěními dotazníku.

Z dotazníku bylo vybráno celkem 26 uzavřených, polouzavřených i otevřených otázek. Pro přehlednost vyhodnocených dat jsem ke každé zodpovězené otázce vložila graf. Vzhledem k odlišení vlastních myšlenek a vyhodnocených dat jsem text otázek graficky vyznačila kurzívou.

Kombinovala jsem graf výsečový a sloupcový. Výsečový graf jsem vzhledem k zobrazování hodnot jako procentního poměru z celku zvolila u otázek, ve kterých respondenti volili pouze jeden výběr z několika nabídnutých možností. Sloupcový graf zobrazuje počet odpovědí za situace, kdy respondent může zvolit více odpovědí než jednu. Proto součet procentního vyjádření není roven 100 %.

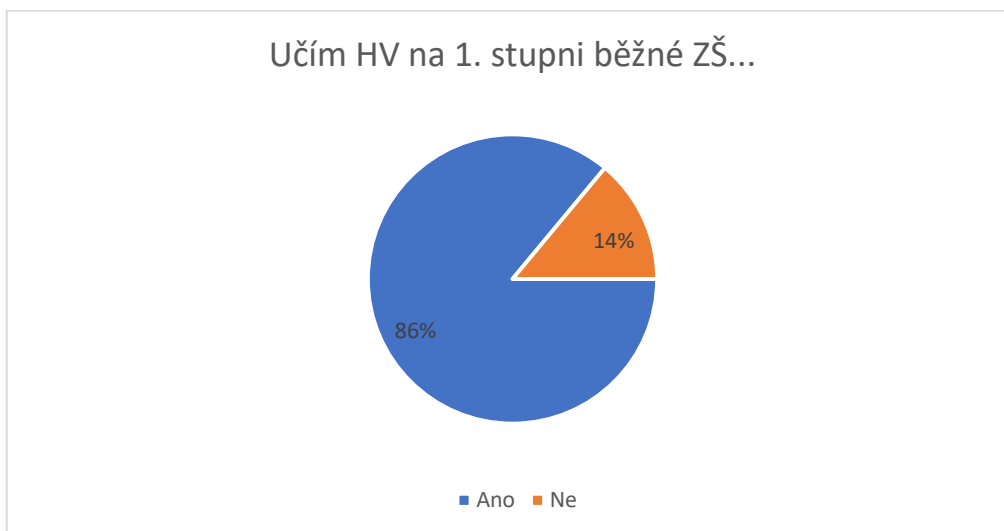
---

⁵⁵ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4, str. 182.

4.3.1 Vyhodnocení dotazníku

Vybrané otázky:

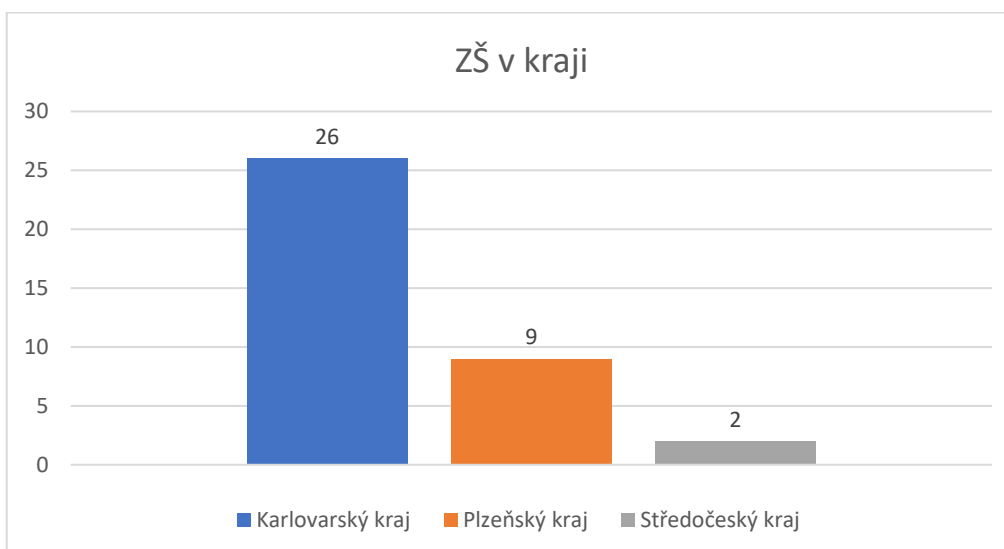
I. Učím hudební výchovu na 1. stupni běžné ZŠ...

Graf č. 1: Výuka na 1.stupni běžné ZŠ

Z grafu je patrné, že celkem 14% respondentů nesplňovalo základní podmínku učitele hudební výchovy na 1. stupni běžné základní školy a tudíž nemohli pokračovat ve vyplňování dotazníku. Pokračovat dále ve vyplňování dotazníku mohlo 86% respondentů.

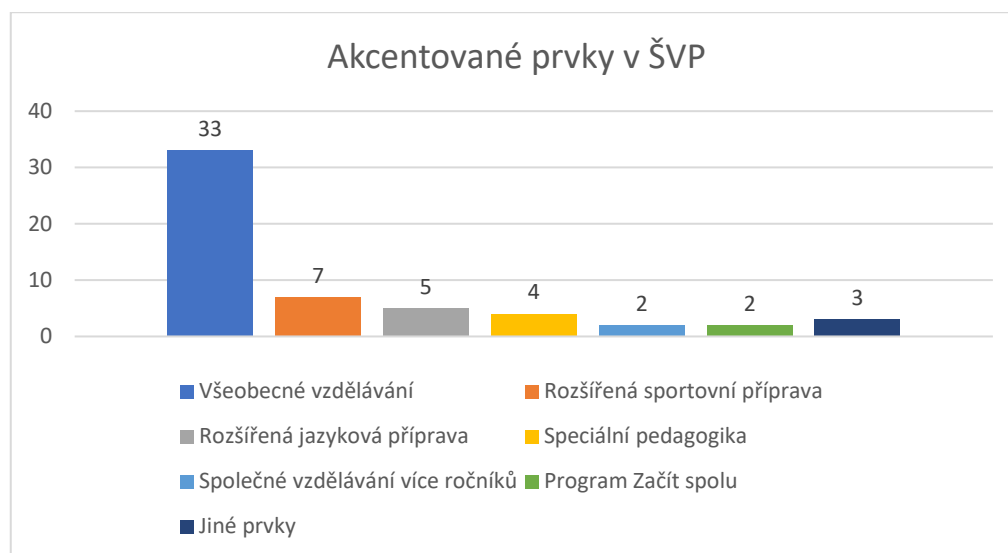
II. ZŠ, ve které pracují, se nachází v kraji...

Graf č. 2: ZŠ v kraji

Jak jsem předpokládala, naprostá většina respondentů učí v Karlovarském kraji. Z Plzeňského kraje vyplnilo dotazník 9 respondentů, ze Středočeského kraje pouze 2 respondenti.

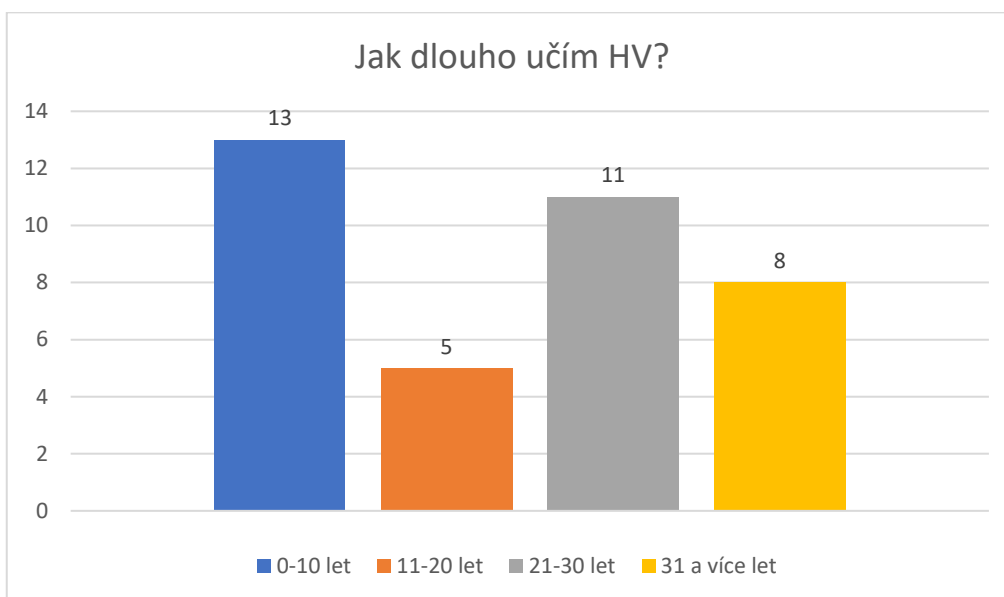
III. Ve školním vzdělávacím programu jsou akcentovány prvky...

Graf č. 3: Akcentované prvky v ŠVP

Z výsledků jednoznačně vyplývá, že celkem 33 respondentů pracuje s ŠVP, ve kterém jsou akcentovány prvky všeobecného vzdělávání. Jelikož ale respondenti mohli vybrat více odpovědí, předpokládám, že několik škol akcentuje prvky všeobecného vzdělávání s rozšířenou výukou. 7 respondentů učí na škole s rozšířenou sportovní přípravou, 5 respondentů vyučuje na škole s rozšířenou jazykovou přípravou. Jen velmi málo respondentů uvedlo, že jsou v jejich ŠVP akcentovány prvky speciální pedagogiky, společného vzdělávání více ročníků, programu Začít spolu a jiných prvků. Oproti všeobecnému vzdělávání můžeme na školách s různým zaměřením vysledovat odlišnosti výuky HV a dalších předmětů od výuky na škole se všeobecným vzděláváním.

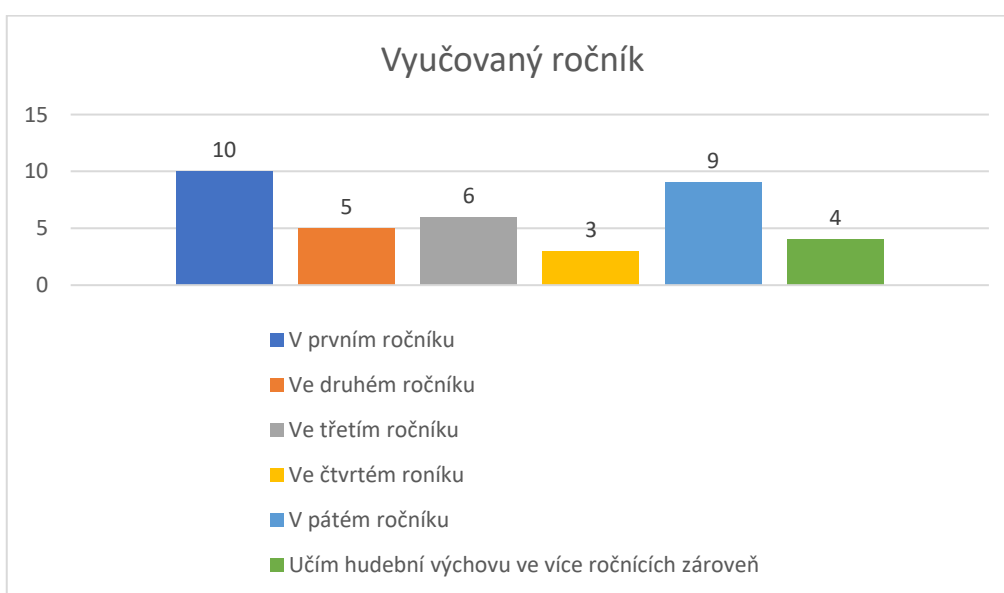
IV. Hudební výchovu na 1. stupni ZŠ učím...

Graf č. 4: Doba praxe

Z grafu vyplývá, že 13 respondentů učí hudební výchovu 0-10 let. Měli bychom tedy předpokládat, že tito respondenti nemají s vyučováním hudební výchovy mnoho zkušeností. 11 respondentů ale uvedlo, že hudební výchovu učí 21-30 let a dalších 8 respondentů učí hudební výchovu 31 a více let. Shrňme-li uvedená data, zjistíme, že většina respondentů (celkem 19) učí HV 21 a více let a má tedy dostatečné zkušenosti s výukou hudební výchovy.

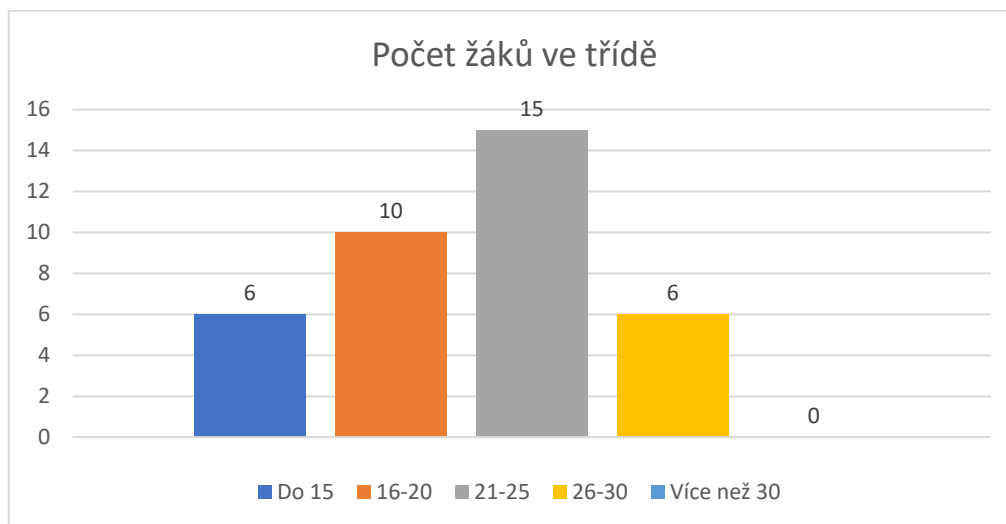
V. Na 1. stupni hudební výchovu vyučují letos...

Graf č. 5: Vyučovaný ročník

Vyhodnocením odpovědí jsem zjistila, že celkem 10 respondentů učí v prvním ročníku, 9 respondentů v pátém ročníku, 6 respondentů ve třetím ročníku, 5 ve druhém ročníku, 3 respondenti ve čtvrtém ročníku a 4 respondenti uvedli, že hudební výchovu učí ve více ročnících zároveň. Jelikož ve vymezování specifik hudební výchovy může hrát roli věk žáků, jsem ráda, že rozdíly v získaných datech nejsou zásadní.

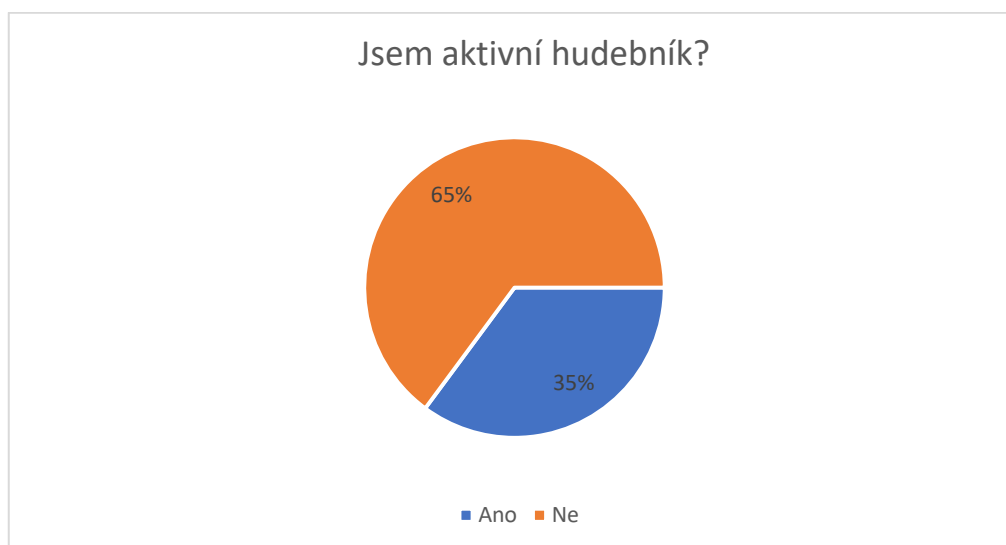
VI. Kolik žáků je ve vaší třídě při nulové absenci?

Graf č. 6: Počet žáků ve třídě

Celkem 15 dotazovaných uvedlo, že má ve třídě 21-25 žáků, což je podle mého názoru poměrně vysoký počet žáků. 10 dotazovaných uvedlo, že se ve třídě nachází 16-20 žáků a 6 dotazovaných uvedlo, že je ve třídě méně než 15 žáků. Myslím si, že respondenti budou vzhledem k náročnosti hudební výchovy požadovat menší počet žáků. Více se touto otázkou budu zabývat později.

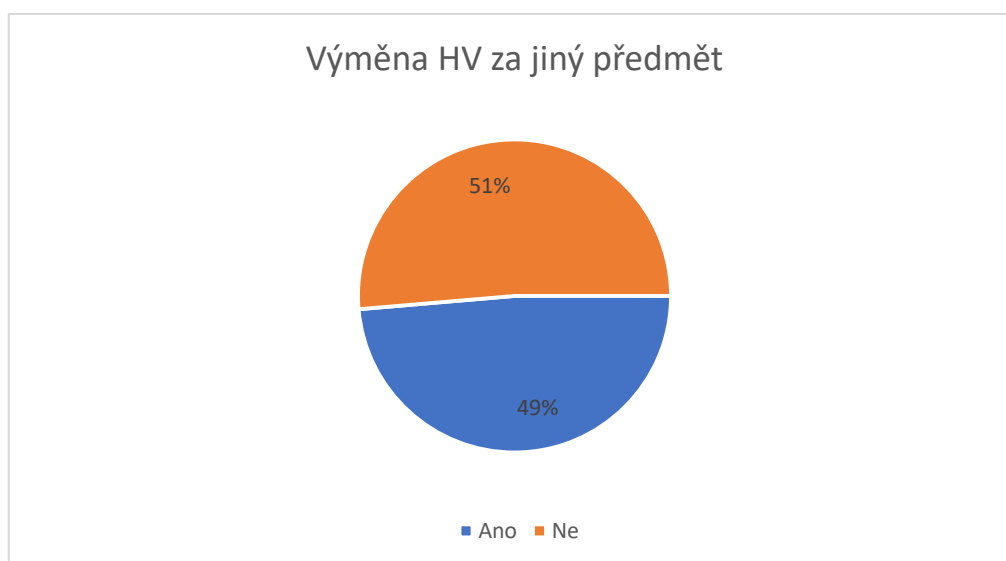
VII. Jsem aktivní hudebnice/hudebník (hraji na hudební nástroj nebo zpívám, veřejně vystupuji nebo se provozování hudby pravidelně věnuji doma, vedu volnočasové hudební vzdělávání nebo provozuji další hudební aktivity)?

Graf č. 7: Aktivní hudebník

Z grafu je patrné, že 65% respondentů se aktivně zabývá hudbou. Více než třetina respondentů se hudbou aktivně ale nezabývá. Podle mého názoru je toto číslo alarmující. Každý učitel hudební výchovy by se měl dále rozvíjet ve svých schopnostech a dovednostech a věnovat se alespoň zpěvu v domácím zázemí. Otázkou zde zůstává, jaký vztah mají učitelé k hudební výchově.

VIII. Kdybyste mohl/a, vyměnil/a byste si výuku hudební výchovy za výuku jiného předmětu?

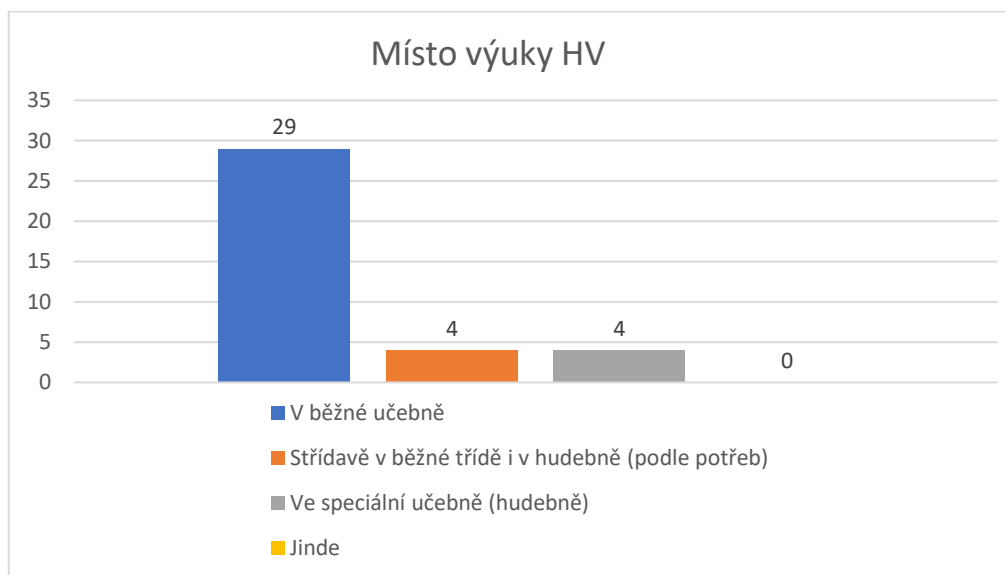

Graf č. 8: Výměna HV za jiný předmět

Nepříjemně mě překvapil výsledek, kdy 49% respondentů uvedlo, že by si vyměnilo výuku hudební výchovy za výuku jiného předmětu. Nyní je téměř jisté, že **hudební výchova u téměř poloviny dotazovaných nepatří mezi oblíbené vyučovací předměty**. Níže se budu zabývat příčinami.

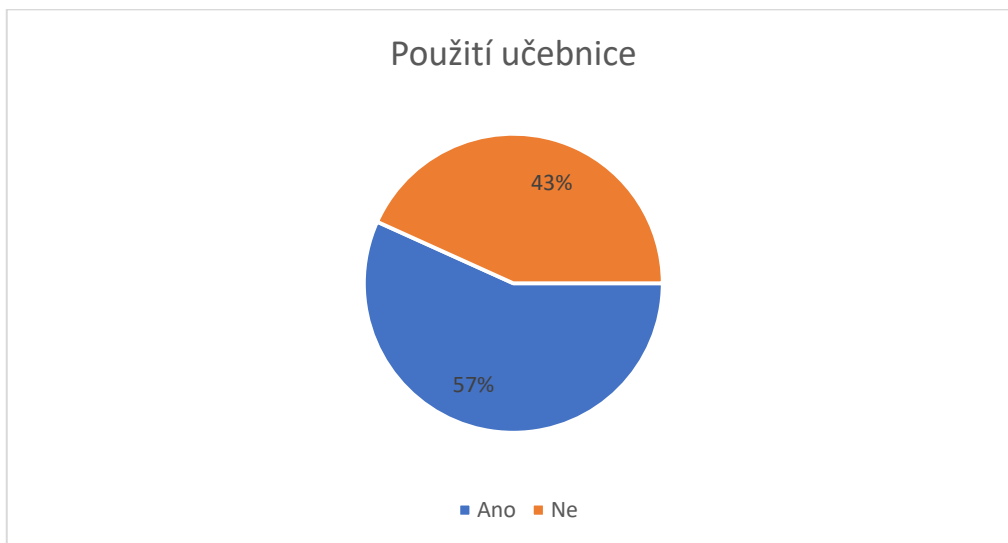
IX. Kde probíhá vaše výuka hudební výchovy?

Graf č. 9: Místo výuky HV

Výrazná většina respondentů (29 dotazovaných) uvedla, že výuka hudební výchovy probíhá v běžné učebně. Pouze 4 respondenti střídají běžnou učebnu a hudebnu podle potřeb a taktéž 4 respondenti učí hudební výchovu ve speciální učebně. Tento výsledek jsem očekávala. Otázkou ale zůstává, zda mají učitelé v běžné učebně dostatek pomůcek k výuce hudební výchovy. Využíváním pomůcek se budu dále zabývat níže.

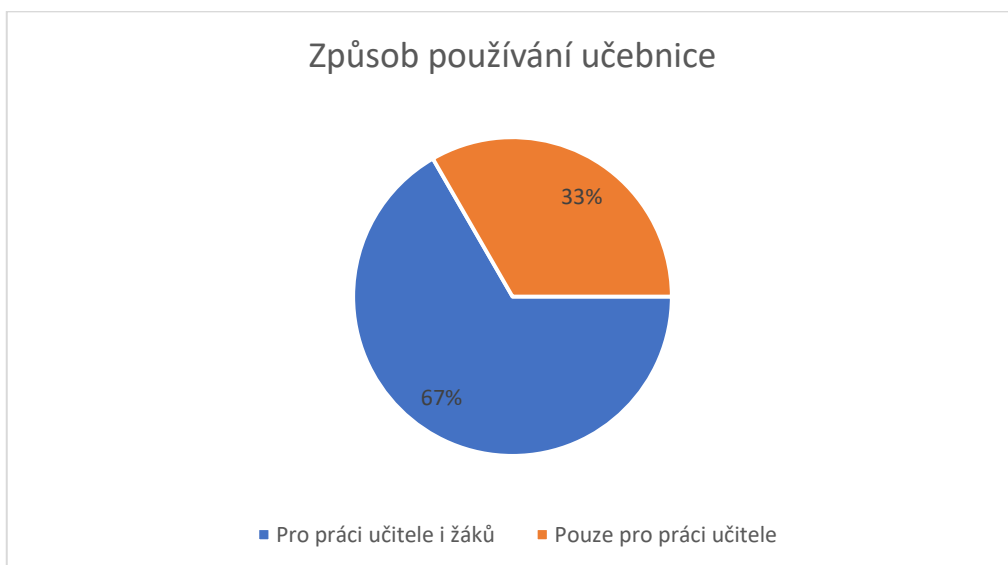
X. Používáte v hodinách hudební výchovy učebnici?

Graf č. 10: Použití učebnice

Příjemně mě překvapil výsledek, že 57% dotazovaných používá učebnici hudební výchovy. Porovnáme-li toto zjištění např. s vyučovací hodinou českého jazyka, kde je učebnice používána téměř vždy, je takový počet stále malý. Příčinami se budu zabývat v otázce č. XII.

XI. Jakým způsobem učebnici využíváte?

Graf č. 11: Způsob používání učebnice

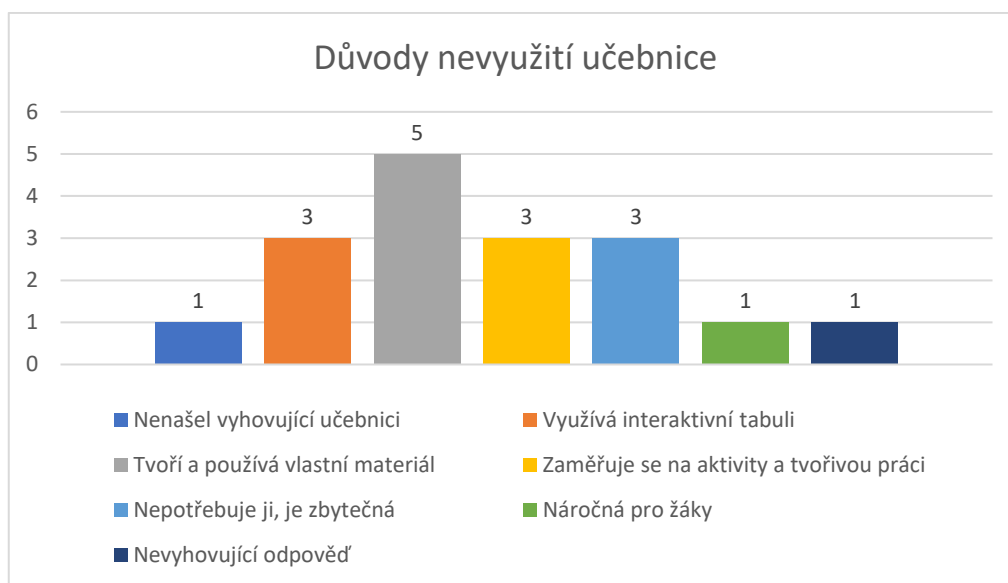
Výzkum prokázal, že 67% dotazovaných využívá učebnici nejen pro své potřeby, ale také pro práci žáků. Celkem 33% dotazovaných využívá učebnici pouze pro práci

učitele. K odpovědi, proč učitelé nevyužívají učebnici pro své potřeby i pro potřeby žáků, se budu snažit přiblížit dále ve výzkumu.

XII. Proč nepoužíváte učebnici?

Celkem 16 respondentů uvedlo, že učebnici v hudební výchově vůbec nevyužívá. Byli dotázáni, proč učebnici v hudební výchově nepoužívají. Na tuto otázku odpovědělo všech 16 dotazovaných. Jejich důvody jsem shrnula do 7 skupin:

- nenašel vyhovující učebnici – 1 respondent;
- využívá raději interaktivní tabuli – 3 respondenti;
- tvorba a použití vlastních materiálů – 5 respondentů;
- zaměřuje se na aktivity a tvořivou práci (zpěv, poslech, hra na nástroj) – 3 respondenti;
- nepotřebuje učebnici, je pro něj zbytečná – 3 respondenti;
- náročná pro žáky, které učím – 1 respondent;
- nevyhovující odpověď (respondent uvedl, že zařazuje témata podle ŠVP/RVP, což není odpověď na danou otázku) – 1 respondent.

Graf č. 12: Důvody nevyužití učebnice

Z grafu lze vyčíst, že většina respondentů si vytváří a používá vlastní materiály, 3 respondenti používají interaktivní tabuli, zaměřují se na aktivity a tvořivou práci s dětmi či učebnici nepotřebují, protože jim přijde její využití zbytečné. Jeden učitel nepoužívá učebnici, protože je pro žáky náročná, nebo mu učebnice nevyhovuje.

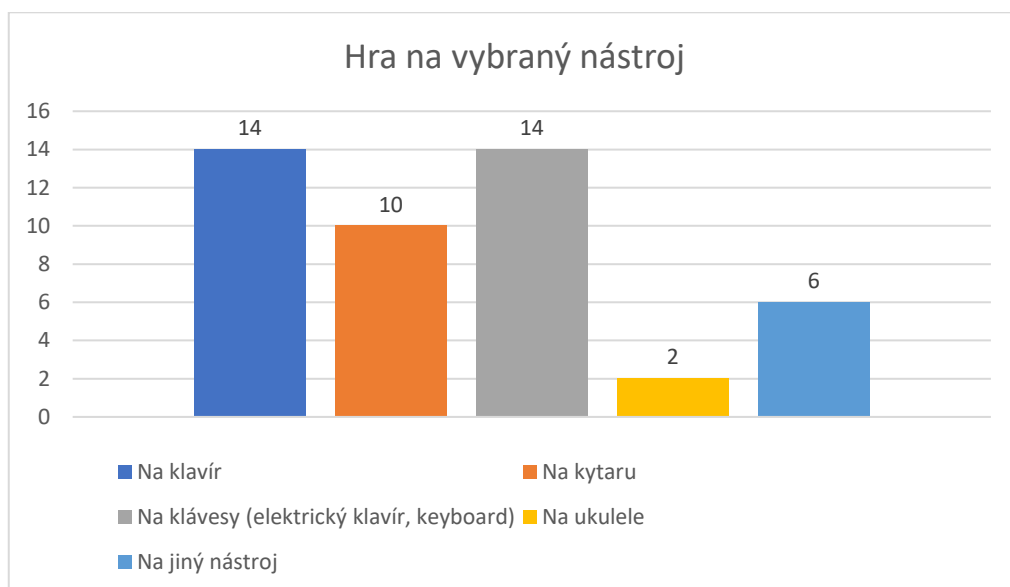
XIII. Hrajete v hodinách hudební výchovy na nějaký nástroj?

Graf č. 13: Hra na nástroj v hodině HV

Vyhodnocením odpovědí jsem zjistila, že 78% respondentů hraje na nějaký hudební nástroj. Téměř čtvrtina (22%) respondentů ale na hudební nástroj nehraje. Na jaký hudební nástroj respondenti hrají a proč někteří nehrají na hudební nástroj vůbec je zkoumáno dále.

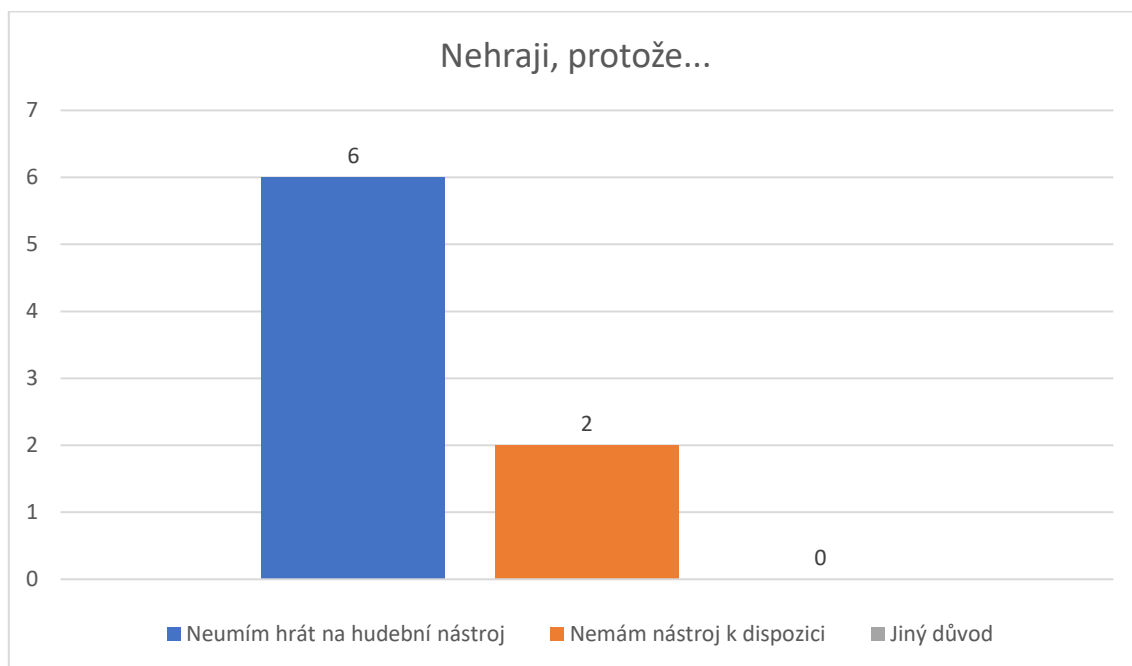
XIV. Na jaký nástroj při vyučování hrajete?

Graf č. 14: Hra na vybraný nástroj

Při vyučování hraje na klavír celkem 14 dotazovaných, stejný počet dotazovaných hraje na klávesy, 10 respondentů hraje na kytaru, 6 respondentů hraje na jiný hudební nástroj a 2 respondenti hrají na ukulele. Uvedená data mě nepřekvapila. Očekávala jsem, že většina dotazovaných bude při hodině hudební výchovy hrát na klavír nebo na klávesy.

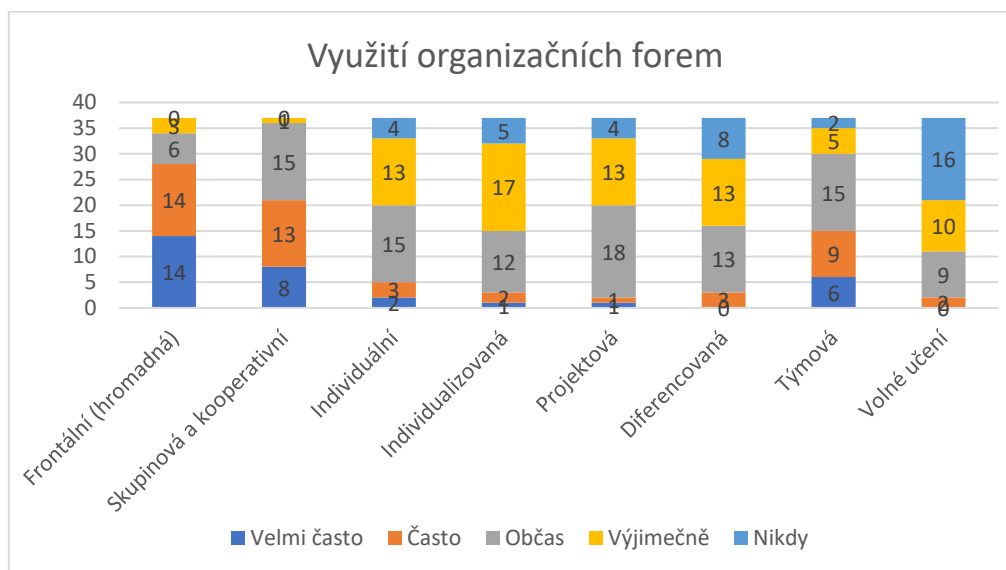
XV. Nehraji, protože...

Graf č. 15: Důvod nepoužívání nástroje

Vyhodnocením jsem zjistila, že hlavním důvodem, proč respondenti při výuce hudební výchovy nehrají na hudební nástroj, je nedostatečná dovednost hrát na hudební nástroj. Celkem 6 respondentů z 8 nehrajících uvedlo, že neumí hrát na hudební nástroj, 2 respondenti nemají nástroj k dispozici.

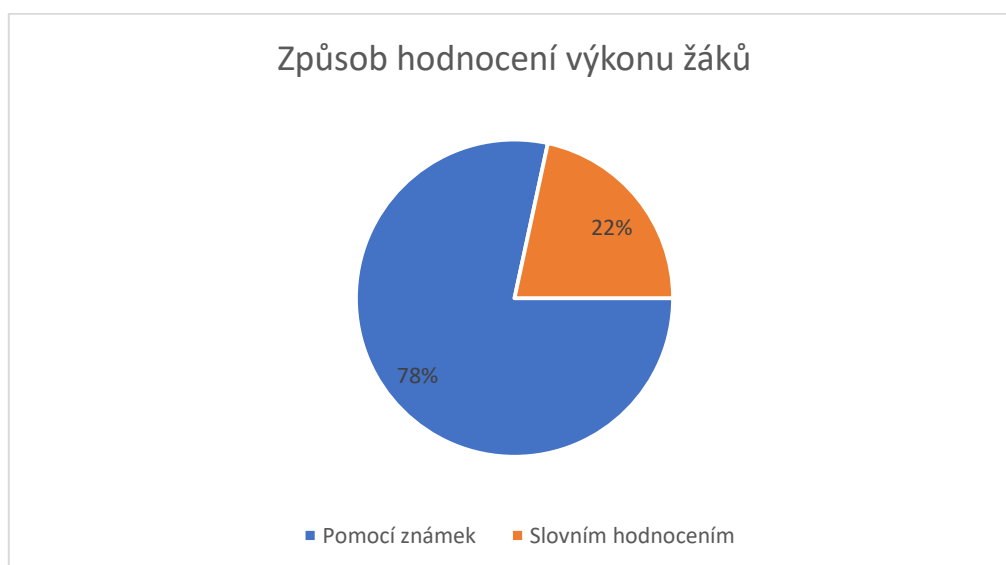
XVI. V jaké míře využíváte v hodinách hudební výchovy následující organizační formy výuky?

Graf č. 16: Využití organizačních forem

Z grafu je patrné (modrá část), že nejvyužívanější organizační formou v hodinách hudební výchovy je forma frontální. Celkem 14 respondentů uvedlo, že frontální vyučování využívá velmi často, dalších 14 respondentů ji využívá často. Další nejčastěji využívanou organizační formou je skupinová a kooperativní výuka. Velmi často ji využívá 8 respondentů, často 13 respondentů. Nejméně využívanou organizační formou je volné učení, kde 16 respondentů uvedlo, že tuto formu nikdy nevyužívá.

XVII. Jakým způsobem hodnotíte výkony žáků v hodinách hudební výchovy?

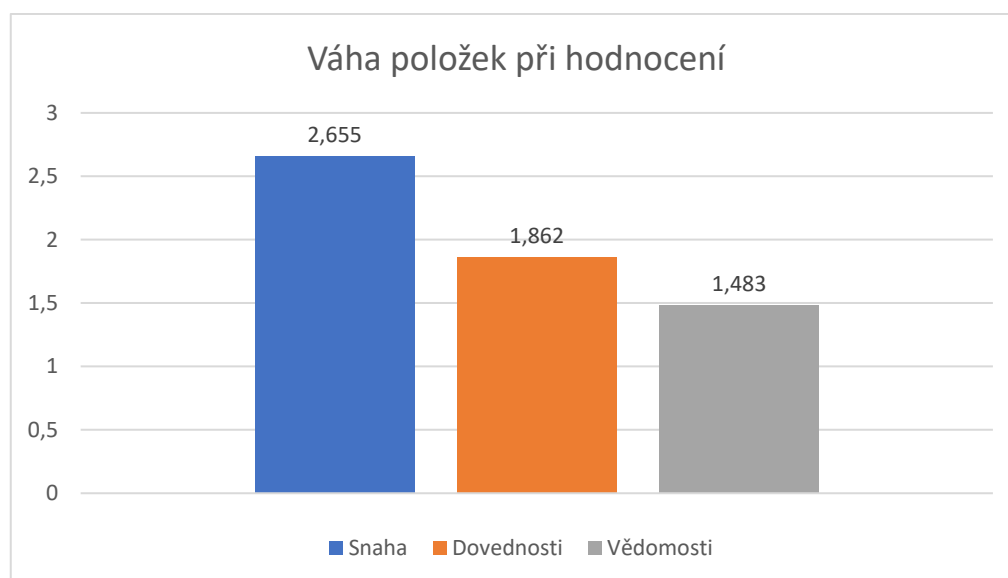
Graf č. 17: Způsob hodnocení výkonu žáků

Výkony žáků jsou ve většině hodnoceny pomocí známek. Celkem 78% dotazovaných používá k hodnocení známky, 22% dotazovaných využívá slovního hodnocení, což je zajímavé zjištění, zvážíme-li, že slovní hodnocení není v českém školství standardem.

XVIII. Co zahrnuje slovní hodnocení?

Na tuto otázku odpovědělo celkem 7 respondentů, z nichž 4 uvedli, že do slovního hodnocení zahrnují pochvalu. Ostatní respondenti zahrnují do slovního hodnocení zapojení žáků do výuky, ocenění vydařené práce, povzbuzení, napomenutí. 1 respondent uvedl, že kombinuje známky se slovním hodnocením.

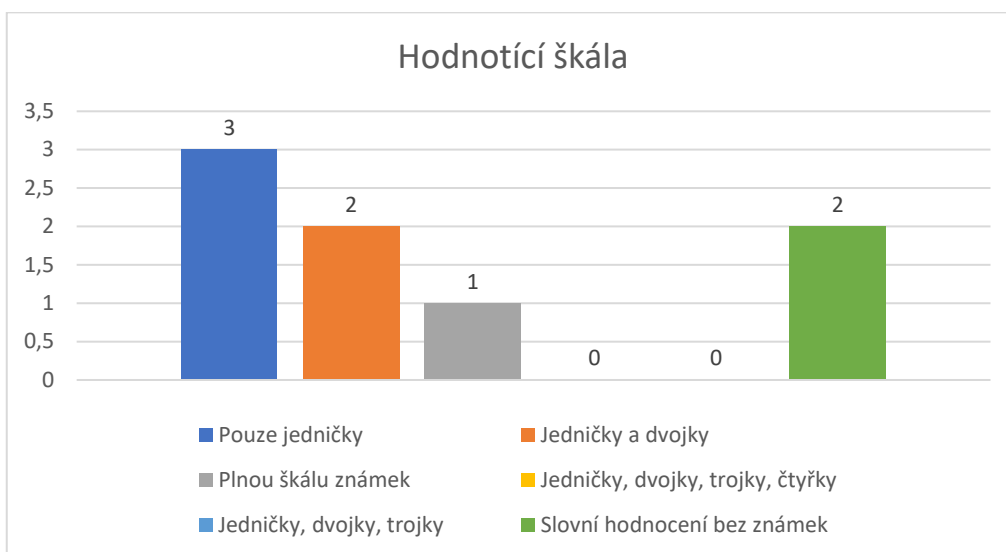
XIX. Seřad'te následující položky podle toho, jakou váhu má jejich obsah při hodnocení žáka.

Graf č. 18: Váha položek při hodnocení

Z grafu můžeme vyčíst, že v hudební výchově má při hodnocení nejvyšší váhu snaha žáků, následují dovednosti a nejmenší váhu mají vědomosti. Domnívám se, že podobnou váhu budou mít tyto složky i u výtvarné výchovy. Otázkou je, zda například tělesná výchova nebude více výkonově zaměřena. Váha položek bude podle mého názoru u ostatních předmětů (mimo výchovy) oproti hudební výchově opačná.

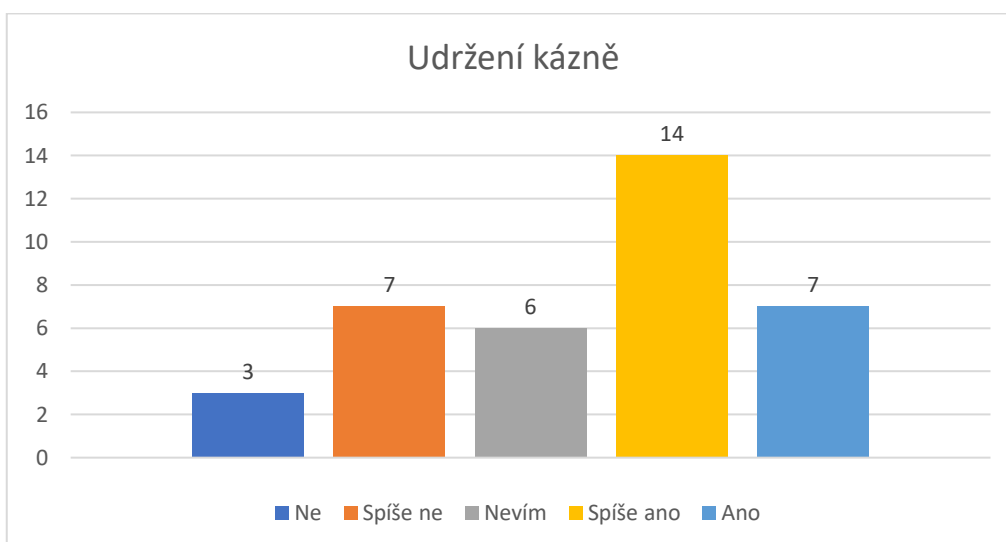
XX. Jakou hodnoticí škálu používáte na vysvědčení?

Graf č. 19: Hodnoticí škála

Vyhodnocením grafu jsem zjistila, že většina respondentů (3 respondenti) známkuje pouze jedničkami, 2 respondenti používají při známkování jedničky a dvojky, další 2 dotazovaní používají pouze slovní hodnocení bez známek. Pouze jeden respondent uvedl, že používá plnou škálu známek. Ostatní respondenti na otázku neodpověděli, i když byla otázka povinná. Zde bychom se měli zamyslet, jestli má známkování u výchov význam, nebo by se mělo upřednostnit slovní hodnocení, ze kterého může žák vyčíst, co mu jde a v čem se musí ještě zlepšit.

XXI. Je podle vás udržení kázně v hodině hudební výchovy těžší než v ostatních předmětech?

Graf č. 20: Udržení kázně

Dotazovaní znázorňovali své odpovědi na číselnou osu. Pro přehlednost jsem použila sloupcový diagram, kde můžeme vyčíst, že udržení kázně je pro učitele oproti ostatním předmětům spíše těžší. Toto zjištění můžeme považovat za specifikum hudební výchovy.

XXII. Liší se podle vašich zkušeností nároky kladené na učitele při výuce hudební výchovy od nároků v ostatních předmětech?

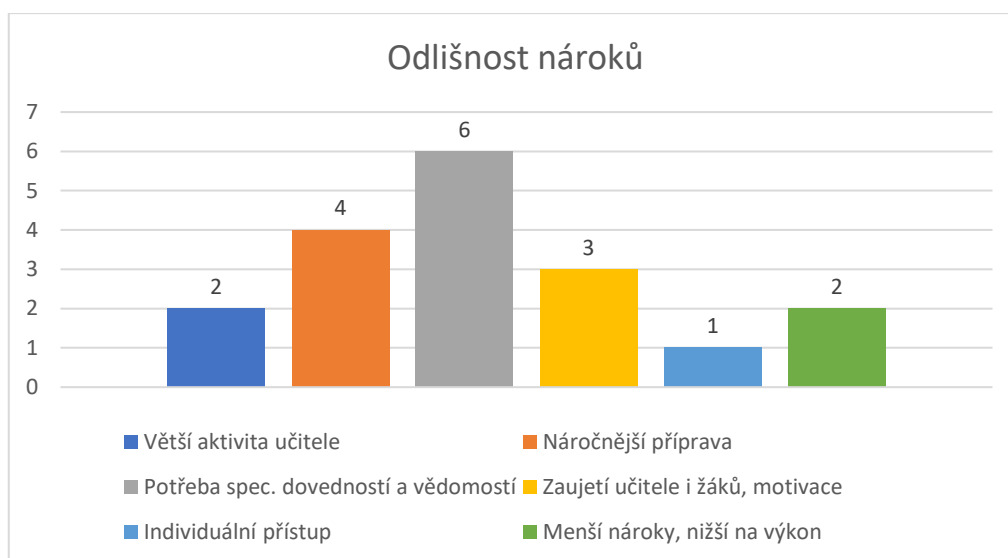
Graf č. 21: Odlišnost nároků na učitele

Z grafu je patrné, že se v oblasti této tematiky respondenti spíše neshodli. 51% dotazovaných si myslí, že nároky kladené na učitele se liší od ostatních předmětů, 49% dotazovaných nepřipouští náročnost výuky hudební výchovy.

XXIII. V čem se podle vás nároky liší?

Na otázku odpovědělo celkem 14 respondentů. Jejich odpovědi jsem shrnula do 6 částí:

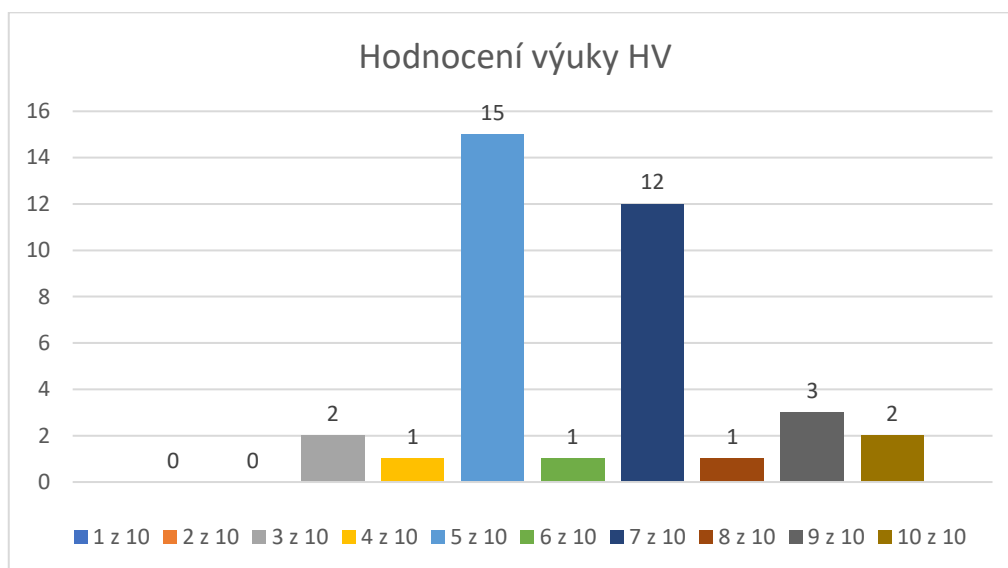
- větší aktivita učitele v hodině – 2 respondenti;
- náročnější příprava na hodinu HV – 4 respondenti;
- potřeba specifických dovedností a vědomostí učitele- 6 respondentů;
- zaujetí učitele i žáků, motivace – 3 respondenti;
- individuální přístup – 1 respondent;
- menší nároky, nároky nižší na výkon – 2 respondenti.

Graf č. 22: Názory odlišnosti nároků

Vyhodnocením výsledků jsem zjistila, že celkem 6 respondentů vidí odlišnost nároků od ostatních předmětů v potřebě odbornosti učitele a specifických dovedností a vědomostí. 4 respondenti vidí odlišnost v přípravě na vyučovací hodinu, která je podle jejich názoru náročnější. 3 respondenti uvádějí, že je náročné zaujmout žáky, správně je motivovat a také mít kladný vztah k hudbě, 2 respondenti spatřují větší náročnost na učitele z hlediska jeho aktivity v hodině. Zajímavostí je, že oproti ostatním respondentům 2 dotazovaní uvedli, že výuka hudební výchovy má menší nároky na učitele a jsou nižší na jeho výkon. Při podrobnějším rozboru jsem zjistila, že respondenti neučí na základní škole se všeobecným vzděláváním, ale učí na škole s rozšířenou jazykovou přípravou a programem Začít spolu, kde je zároveň uplatňováno společné vzdělávání více ročníků. To může být důvodem odlišnosti odpovědí od ostatních respondentů.

XXIV. Můžete ohodnotit svoji výuku hudební výchovy?

Graf č. 23: Hodnocení výuky HV

Z grafu můžeme jednoznačně vyčíst, že většina (15 respondentů) hodnotí kvalitu své výuky hudební výchovy jen z 5 body z 10. 12 respondentů dalo své výuce 7 bodů z 10. Pouze 2 respondenti zhodnotili svou výuku plným počtem hvězdiček.

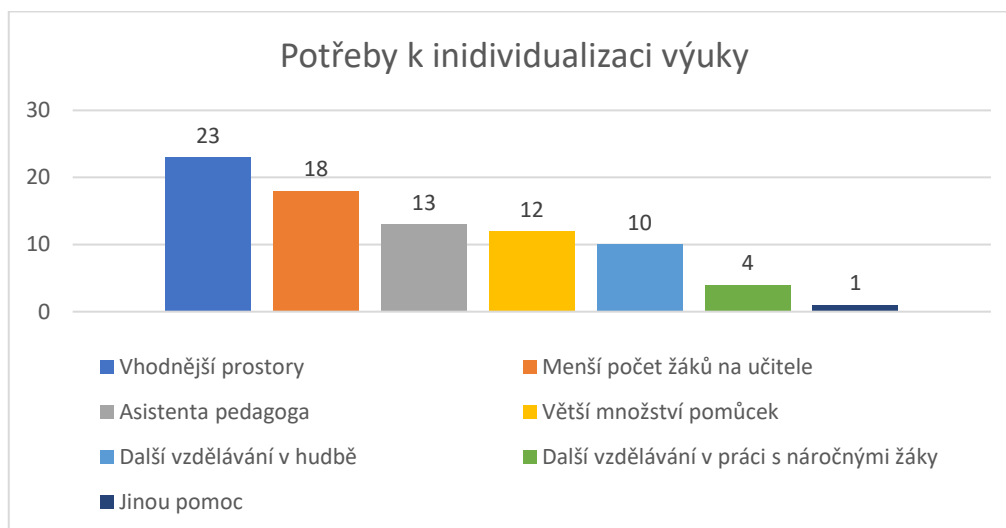
XXV. Myslíte si, že je k individualizaci v hodinách hudební výchovy reálná příležitost a co byste potřeboval/a, aby mohla být výuka individualizovaná?

Graf č. 24: Individualizace výuky

Vyhodnocením dat se potvrdilo, že 65% dotazovaných si myslí, že je v hodinách hudební výchovy příležitost k individualizaci, 35 % si myslí opak. Respondenti uvedli,

že by k realizaci individualizované výuky potřebovali vhodnější prostory (23 respondentů), menší počet žáků na učitele (18 respondentů), asistenta pedagoga (13 respondentů), větší množství pomůcek (12 respondentů), další vzdělávání v hudbě (10 respondentů), další vzdělávání v práci s náročnými žáky (4 respondenti) a jinou pomoc (1 respondent).

Graf č. 25: Potřeby k individualizaci výuky

XXVI. Doplňte prosím vaše postřehy, názory, připomínky ke specifikům hudební výchovy.

Ačkoliv byla odpověď dobrovolná, vyjádřilo se k této prosbě celkem 11 respondentů. Některé připomínky mě velmi zaujaly. Proto jsem zde přepsala vyjádření všech respondentů:

- Oceňuji při HV možnost uvolnění dětí, jejich zapojení do tvořivých hudebních činností a možnost využití jejich spontánnosti. HV je však náročnější na přípravu vyučujícího, zvláště, je-li bez předchozích zkušeností.
- Výuka HV vyžaduje hudební a pohybovou kreativitu pedagoga. A tu každý nemá.
- Vyplácí se naučit děti naslouchat, ztišit, od počátku pěstovat kultivovaný zpěv, vracet se k poslechovým skladbám tak, aby si je zapamatovaly.
- Tato výchova je velmi podceňována a je pouze 1 hod týdně.
- Stmeluje kolektiv.
- Ocenila bych pro svoji praxi více inspirativních kurzů či školení, je jich oproti ostatním předmětům výrazně málo.
- Myslím si, že hudební výchova je pro děti důležitá. Při hudební výchově by se žáci měli hlavně uvolnit a odpočinout si.

- Je méně žáků, kteří jsou hudebně nadaní, hrají na nástroj nebo mají výrazně kladný vztah k hudbě.
- Hudební výchova by měla být více propojena s pohybem a s tancem. Vzhledem k velmi nízkému počtu žáků navštěvujících hudební školy by HV měla směřovat k relaxaci žáků.
- Hodina týdně je velice málo na plnění ŠVP. Výstupy tak, jak jsou nám podávány, jsou nereálné. Děti nejsou doma vedeny, a proto je nutné získat pro žáky kladný vztah k hudbě. To ale je tak, jak jsou osnovy nastaveny, nereálné.
- Děti nejraději zpívají, proto není na škodu prozpívat někdy celou hodinu.

4.3.2 Klíčová zjištění dotazníku

Dotazníkového šetření se zúčastnili učitelé vyučující převážně v Karlovarském kraji, jejichž školy, na kterých učí hudební výchovu, akcentují v ŠVP nejvíce prvky všeobecného vzdělávání, sportovní a jazykové přípravy či speciální pedagogiky. Jedná se o učitele mladší i starší generace, z nichž většina není aktivními hudebníky.

Zjistila jsem, že více než polovina respondentů by si vyměnila hudební výchovu za jiný předmět. Hlavní příčinou jsou **vysoké nároky na vyučující**. Dotazovaní uvádějí, že je hudební výchova oproti ostatním předmětům náročná **z hlediska přípravy na hodinu, potřeby vlastnit specifické schopnosti, dovednosti a vědomosti, výrazné aktivity učitele, individuálního přístupu, zaujetí žáků a motivace**. Jen 2 dotazovaní, kteří vyučují na škole se zaměřením na jazykovou přípravu a na škole akcentující prvky společného vzdělávání s programem Začít spolu, uvedli, že jsou nároky v oblasti hudební výchovy na učitele menší. Je tedy zde potřeba zohlednit rozdíly mezi ŠVP na jednotlivých školách. Respondenti také uvádějí, že oproti ostatním předmětům je hudební výchova náročná z hlediska **udržení kázně**.

Ačkoliv učitel v hudební výchově používá mnoho materiálů, nástrojů a pomůcek, většina dotazovaných učí hudební výchovu **v běžné učebně**. Většina respondentů hraje v průběhu vyučovací hodiny **na klavír, klávesy nebo na kytaru**. Důvodem, proč někteří učitelé nehrají na hudební nástroj, je **nepostačující přítomnost nástrojů v učebně a nedostatečné schopnosti učitele** ovládat hudební nástroj. Zde je třeba se zamyslet nad **nedostačujícími hudebními schopnostmi a dovednostmi u některých učitelů**. V této oblasti je hudební výchova totožná s ostatními výchovami. Někteří učitelé nemají

dostatečné pohybové dovednosti či umělecké nadání, a přesto tyto výchovy učí. Oproti ostatním předmětům toto zjištění můžeme považovat za specifikum.

Další výraznou zvláštnost oproti ostatním výchovám můžeme v hudební výchově spatřovat v **používání učebnice**. Většina respondentů uvedla, že **používá učebnici pro práci učitele i žáků**. Důvodem nepoužívá učebnice u některých respondentů je **využití a tvorba vlastních materiálů, používání interaktivní tabule, užití aktivit a tvořivé práce**.

Z hlediska didaktiky je nejvíce uplatňovanou organizační formou **frontální vyučování, dále pak skupinová a kooperativní výuka**.

Zajímavostí je, že téměř čtvrtina dotazovaných uvedla, že používá v hudební výchově **slovní hodnocení, kam zahrnují obzvláště pochvalu, povzbuzení či ocenění vydařené práce**. Převážná část ale stále **používá známkování**. Ve většině při hodnocení známkuji snahu, následně dovednosti a vědomosti kladou až na poslední místo. Pokud učitel nehodnotí slovně, na vysvědčení žáci od svých učitelů dostávají z hudební výchovy často jedničky nebo dvojky. Oproti hlavním předmětům je takové známkování zvláštností a je třeba se zamyslet, jakou funkci má takové známkování a zda má smysl používat ve výchovách známkování. To je možná důvodem, proč se začíná rozvíjet slovní hodnocení.

V hudební výchově je podle dotazovaných **reálná příležitost k individualizaci**, potřebovali by ale **vhodnější prostory, menší počet žáků, asistenty pedagoga, větší množství pomůcek či další vzdělávání**.

Respondenti vidí specifika hudební výchovy hlavně v nárocích **na učitele, přípravě na hodinu, v oblasti emoční stránky (uvolnění dětí, odreagování, stmelení kolektivu, projevení emocí)**. Myslí si, že je hudební výchova velmi podceňována také vzhledem k tomu, že žáci mají hudební výchovu 1 hodinu týdně a je pro učitele k dispozici velmi málo kurzů a školení ohledně hudební výchovy.

4.4 Pozorování

Pozorování proběhlo na základní škole v Karlovarském kraji⁵⁶, která je zaměřena na všeobecné vzdělávání s podporou polytechnické výuky. Nabízí několik polytechnických kroužků, sídlí zde regionální centrum organizace Elixír do škol, z.ú. Škola se také zaměřuje na nadané žáky a spolupracuje s Mensou ČR a s nadací QIIDO.

---

⁵⁶ Pozn.: Identifikace školy je archivována, respondenti měli zajištěnou anonymitu.

Považuji za nutné zmínit, že se škola nachází v sociálně vyloučené lokalitě. Do školy dochází asi čtvrtina žáků, kteří pocházejí z nepodnětného rodinného zázemí a žijí v této lokalitě jako sociálně vyloučení. Do této školy dochází do celkem 19 tříd přibližně 500 žáků.

Zaměřila jsem se na pozorování 6 vyučovacích předmětů ve 4. a 5. ročnících. Český jazyk, matematiku, přírodovědu, výtvarnou výchovu a tělesnou výchovu jsem pozorovala ve třídě 4. A, kde učí velmi zkušená paní učitelka s dlouholetou praxí. Ve třídě je celkem 22 žáků, z toho 3 žáci mají IVP a 2 žáci mají doporučení z PPP. Aktuálně ve třídě neprospívá 5 žáků. Ve třídě je přítomen asistent pedagoga, který se věnuje žákovi se sluchovým postižením a žákovi s poruchou učení.

Ve třídě 4. B a 5. B, kde jsem pozorovala hodinu hudební výchovy, učí taktéž velmi znalá vyučující s dlouholetou praxí a mnoha zkušenostmi s hudební výchovou. Ve 4. B je celkem 20 žáků, 2 žáci mají IVP a 1 žák má doporučení z PPP. 5 žáků pochází z nepodnětného rodinného prostředí. Ve třídě je přítomen asistent pedagoga. Výrazně talentovaní žáci v této třídě nejsou, pouze jedna dívka dochází do ZUŠ na hru na klavír. V 5. B je pouze 15 žáků, 2 talentovaní žáci, kteří byli ale v den pozorování nepřítomni. Ve třídě nikdo nemá IVP ani doporučení z PPP. Je zde ale 9 žáků pocházejících z nepodnětného rodinného prostředí.

Vyučující, který učí v 5. A je opět zkušeným pedagogem s dlouholetou praxí, ovšem patří mezi ty, kteří se zaměřují na humanitní vědy a hudební výchovu by si vyměnili raději za jiný předmět. Ve třídě, kde jsem sledovala opět hodinu hudební výchovy, je 19 žáků, z toho 1 žák s doporučením z PPP a 4 žáci pocházející z nepodnětného rodinného prostředí. Aktuálně jsou ve třídě 3 žáci s velmi slabým prospěchem. Asistent pedagoga není přidělen.

V následující kapitole se pokusím vyhodnotit pozorování uvedených předmětů v jednotlivých třídách. Vyhodnocená data jsem zapsala do 8 kapitol, které se zaměřují na cíle vyučovacích hodin, metody a formy výuky, použití pomůcek, vybavení učeben a pozice žáků se speciálními potřebami a asistenta pedagoga, na nároky na učitele a žáky či dobu trvání zvolených aktivit.

4.4.1 Vyhodnocení pozorování

a) Místo výuky, vybavení učebny, pozice žáků se speciálními potřeby a pozice asistenta pedagoga ve třídě:

1. hodina VV, M PŘ, ČJ: Běžná učebna s interaktivní tabulí, ve které mají žáci umístěny vlastní kufříky s pomůckami, třída je vyzdobena malovanými obrazy žáků, přírodovědnými naukovými plakáty a obrazovými pomůckami na český jazyk. Asistent pedagoga sedí v zadní části třídy a ve své blízkosti má většinu žáků se zvláštními potřebami. Před tabulí je menší prostor pro sezení žáků v kruhu či drobné aktivity.
2. hodina TV: Menší tělocvična, která je vybavena běžným náradím a pomůckami. Žáci se pohybují po celém prostoru tělocvičny, učitel i s asistentem pedagoga procházejí různě mezi všemi žáky.
3. hodina HV ve 4. B a 5. B: Speciální učebna hudební výchovy (hudebna), ve které se nachází pódium s hudebními nástroji, různé potřeby a pomůcky, klavír, plakáty, velký prostor pro hudební činnosti a aktivity, který byl v hodinách využit. Asistent pedagoga ve 4. B sedí v přední lavici s žáky, které vyžadují zvláštní potřeby. Jelikož v 5. B není přítomen asistent, žáci s potřebou větší pozornosti učitele sedí v prvních lavicích.
4. hodina HV v 5. A: Běžná učebna bez jakýchkoliv nástrojů a pomůcek k hudební výchově s malým prostorem před tabulí, který nebyl v hodině využit. Žáci, kteří vyžadují zvláštní pozornost učitele jsou po třídě různě rozmístěni.

Je patrné, že kromě tělesné výchovy mohou být všechny vyučovací hodiny realizovány v běžné učebně. V běžné učebně nenajdeme ale dostatečné množství pomůcek a nástrojů potřebných k hudební výchově a větší prostor pro uskutečnění pohybových činností. Proto považuji za vhodné využívat speciální učebny hudební výchovy. Otázkou ale zůstává, zda všechny školy mají k dispozici takovou učebnu. V průběhu výuky hlavních předmětů sedí asistent v zadní části učebny se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Jinak je tomu v tělesné a hudební výchově. Během tělesné výchovy se asistent pedagoga pohybuje po celé tělocvičně. V průběhu hodiny hudební výchovy seděl asistent naopak v přední lavici s žáky se zvláštními vzdělávacími potřebami. Pokud nebyl přítomen asistent pedagoga, seděli taktéž v předních lavicích, nebo byli rozmístěni různě po učebně.

b) Cíle vyučovacích hodin podle sdělení vyučujícího:

1. hodina VV: Žák namaluje pozadí s využitím odkrývací techniky, dodržuje postup práce, správně používá pomůcky a manipuluje s nimi.
2. hodina M: Žák spočítá příklady zaměřené na písemné sčítání a odčítání, řeší slovní úlohy.
3. hodina PŘ: Žák určí rodový a druhový název rostlin a živočichů na poli pomocí obrázků.
4. hodina ČJ: Žák správně určí i/y u vybraných koncovek podstatných jmen, přiřadí podstatná jména ke vzorům, správně odůvodňuje pravopis koncovek podstatných jmen.
5. hodina TV: Žák spolupracuje při týmové hře, zvládá základní dovednosti potřebné pro hru, zná a respektuje pravidla hry.
6. hodina HV ve 4. B: Žák pojmenuje Orffovy nástroje a hraje na ně, intonačně správně zpívá píseň „Marjánko, Marjánko“, zná text písně.
7. hodina HV v 5. A: Žák charakterizuje životy hudebních skladatelů, hraje na své tělo podle pokynů, zpívá lidové písně intonačně správně.
8. hodina HV v 5. B: Žák zpívá jednoduché dvojhlasé písně, čte noty, dodržuje rytmus, dbá na správné dýchání, orientuje se v prostoru.

Hlavní předměty se zaměřují převážně na získávání vědomostí a jejich využití s různým použitím pomůcek. Výchovy jsou zaměřené spíše na rozvoj schopností a dovedností, hudební výchova je oproti ostatním výchovám také zaměřena na získávání vědomostí.

c) Převažující metody a formy výuky:

1. hodina VV: Převažuje frontální vyučování, krátce byla využita individuální výuka. Důraz byl kladen na samostatnou práci žáků. Využity byly slovní metody – vysvětlování, rozhovor. Dále byly použity metody názorně-demonstrační a metody praktické.
2. hodina M: Převládá frontální výuka se skupinovou prací, metody slovní – vysvětlování a rozhovor, didaktické hry, metody samostatné práce žáků, situační metody. Nechybí ani metoda individualizace – práce ve skupinách, odlišné úkoly, odlišný způsob zadání práce, podpora asistenta pedagoga.

3. hodina PŘ: Ve vyučovací hodině byla využita frontální forma výuky a skupinová práce žáků. Byly použity metody slovní – výklad, vysvětlování a rozhovor, metody názorně-demonstrační – práce s obrazem, metody individualizace – práce ve skupinách, příspěvní ke společnému výsledku podle individuálních možností žáků.
4. hodina ČJ: Znovu převažuje frontální forma výuky se skupinovou prací. Nechybí metody individualizace – práce ve skupinách, odlišné úkoly, odlišný způsob zadání, kvízy a hry. Do popředí jdou metody slovní – výklad, rozhovor, diskuse, dále metody názorně-demonstrační – práce s obrázkem, kartami, předvádění, didaktické hry a kvízy, metoda samostatné práce.
5. hodina TV: Výrazně převažuje skupinové vyučování s frontální výukou (učitel pracuje s třídou jako celkem). Nechybí metody slovní – vysvětlování a rozhovor, metody názorně-demonstrační – předvádění, metody praktické a didaktické hry. Učitel se ve skupinách některým žákům věnuje individuálně.
6. hodina HV ve 4. B: Převládá frontální forma výuky, žáci byli aktivní jako jeden kolektiv. Převažovaly slovní metody – rozhovor a vysvětlování, metody názorně-demonstrační – předvádění a pozorování, metody praktické, nechybí ani metoda analytická a syntetická. Byla využita metoda individualizace – individuální práce s emocemi, příspěvní ke společnému výsledku podle individuálních možností.
7. hodina HV v 5. A: Nápadně převažuje forma frontální výuky. Všichni žáci pracovali dle svých možností, slabým žákům nebyla věnována větší pozornost. Převažují slovní metody – výklad a rozhovor, metody názorně-demonstrační – nápodoba, metody procvičování a opakování, metody prověřování vědomostí, metody reprodukce a metody praktické.
8. hodina HV v 5. B: Převažuje frontální vyučování a kooperativní vyučování při dvojhlasu. Slabší žáci pracovali s ostatními žáky podle svých individuálních možností. Využity byly také slovní metody – výklad a rozhovor, metody názorně-demonstrační – demonstrace, nápodoba, práce s obrazem, dále metody praktické, metody samostatného objevování hudby, metoda reprodukce.

U všech vyučovacích předmětů převládá frontální forma výuky. V některých částech výuky se objevují skupinové práce. V hudební výchově ani jeden z vyučujících nevyužil skupinovou práci, pouze v jednom případě byla použita forma kooperativního vyučování. Ve všech vyučovacích předmětech převažují metody slovní a názorně-demonstrační.

K výchovám se přidala také metoda praktická. V hudební výchově je oproti ostatním předmětům zvláštností využití analytické a syntetické metody, metody reprodukce či metody samostatného objevování hudby. Oproti ostatním výchovám je zajímavé použití metody prověřování vědomostí.

d) Potřebné pomůcky, nástroje a materiály:

1. hodina VV: Obrázek, výtvarné potřeby – čtvrtky, pastelky, voskovky, štětce, vodovky, inkoust, igelit na lavici, lepidlo, kelímek na vodu, šablony.
2. hodina M: Učebnice pro učitele, sešity, psací potřeby, tabule, karty s příklady, popisovací tabulky, pracovní listy, papíry na výpočty
3. hodina PŘ: Interaktivní tabule, interaktivní učebnice, reproduktory, obrázky, kartičky s názvy rostlin a živočichů.
4. hodina ČJ: Interaktivní tabule, karty se slovy, učebnice, sešity, psací potřeby.
5. hodina TV: Píšťalka, kužely, branky, míčky, florbalové hole, plachta.
6. hodina HV ve 4. B: Klavír, Orffovy nástroje, pracovní listy s notami a textem, šátek, brčka, desky s notami a texty písní.
7. hodina HV v 5. A: Interaktivní tabule, reproduktory, počítač, pracovní listy s písemným testem, psací potřeby, popisovací tabulky.
8. hodina HV v 5. B: Nástroje – kytara, klavír a Orffovy nástroje, sešity, desky s texty písní, krabičky s notami, notová tabule, psací potřeby.

Z výsledků je zřejmé, že na každý předmět jsou požadovány specifické pomůcky. V hudební výchově jsou často používány nástroje, pomůcky a materiály, které v jiných předmětech spíše nevyužijeme. Zároveň ale můžeme v hudební výchově použít nástroje a pomůcky, které učitel běžně využívá v jiných vyučovacích předmětech (interaktivní tabule, popisovací tabulky, pracovní listy apod.)

e) Doba trvání a střídání aktivit a jejich množství:

1. hodina VV, M, PŘ, ČJ: Přiměřené množství, střídání a doba trvání aktivit, nejdelší doba trvání aktivity byla 8-9 minut. V českém jazyce jsem vyzorovala intenzivnější střídání aktivit.
2. hodina TV: Velké množství a častější střídání aktivit, nejdelší čas aktivity byl 9 minut.

3. hodina HV ve 4. B: Střídání velkého množství činností v krátkém čase. Pouze jedna aktivita trvala 8 minut, ostatní aktivity se časově pohybovaly mezi 3-4 minutami.
4. hodina HV v 5. A: Přiměřené množství a střídání činností, nejdelší doba trvání aktivity byla 8 minut.
5. hodina HV v 5. B: Velmi aktivní střídání aktivit. Nejdelší doba trvání činnosti byla 5 minut.

Oproti ostatním předmětům je v hudební výchově využíváno většího množství aktivit, které trvají kratší dobu, než aktivity u ostatních předmětů. Zvláštností ale je, že u vyučujícího, který je aktivním hudebníkem, se aktivity střídají mnohem častěji, než u vyučujícího v 5. A, který hudební výchovu nepovažuje za svůj oblíbený předmět. Záleží tedy na přípravě a ochotě vyučujícího být aktivní po celou vyučovací hodinu.

f) Specifika, zvláštnosti a nároky na učitele a žáky:

1. hodina VV: Žáci projevují své emoce pomocí malby a kresby. Nesmí chybět ale slovní vyjádření svých pocitů a emocí, které žáci sami požadovali. Činnost žáků je zaměřena na zručnost a jemnou motoriku. Hlavním cílem je, aby se žáci odreagovali. V určitých situacích byli žáci mírně hluční. Aktivní jsou převážně žáci, kteří plní úkoly dle pokynů, které učitel zadává a hodnotí – na učitele nejsou kladeny velké nároky. Slabší žáci se zapojují a pracují na stejném úkolu, jako ostatní žáci.
2. hodina M: Předmět je založen na řešení příkladů a úloh. Na učitele i žáky jsou kladeny přiměřené nároky, učitel i žáci mají v hodině prostor pro odpočinek či jinou aktivitu. Je potřebná neustálá pozornost žáků, která obzvláště u slabších žáků během hodiny upadá (některé činnosti je nebaví). Žáci neměli dostatečný prostor na projevení emocí či psychické odreagování.
3. hodina PŘ: Žáci jsou vedeni k poznávání okolního světa, vhodně a jednoduše se využila skupinová práce – méně náročné pro učitele. Učitel se musí dobře připravit před hodinou (příprava obrázků a karet). Nároky na žáky jsou přiměřené. Žáci měli prostor projevovat své emoce a odreagovat se.
4. hodina ČJ: Výuka tohoto předmětu není pro učitele náročná, je kladen nárok na udržení pozornosti žáků. Proto je třeba střídat činnosti. Důraz je také kladen

na využití myšlenkových procesů žáků. Předmět je založen spíše na samostatné práci žáků. Prožitek, emoce a psychické odreagování jde spíše stranou, pokud opomeneme literaturu, která směřuje opačným směrem.

5. hodina TV: Předmět je založen na prožitku, výrazném projevu emocí, psychickém odreagování, soutěživosti, rozvoji pohybových schopností a dovedností, radosti z pohybu. Nároky na učitele i žáky jsou zvýšené. Fyzická náročnost pro učitele i žáky je velmi dominantní, pro učitele je předmět náročný také na organizaci. Žáci jsou v průběhu hodiny TV velmi hluční.
6. hodina HV ve 4. B: Žáci se občas zasmáli, činnosti se jim velmi líbily, všichni se zapojili. Mají velký zájem o hru na hudební nástroje, při zpěvu se pohybují do rytmu a zpívají. S žáky zpívá také asistent pedagoga. U žáků probíhali různé emoce, rozdílly se objevovali u těch, kteří písničku znají a kteří ji neznají. Žáci také rádi diskutovali o textu písně a svých zkušenostech. Všechny bavila celá vyučovací hodina. Učitel byl velmi aktivní po celou vyučovací hodinu, neměl čas na oddych.
7. hodina HV v 5. A: Někteří žáci se tvářili otráveně při získávání a prověřování hudebních vědomostí, někteří žáci se nezapojují. Při hře na tělo projevovali radost, že se mohou pohybovat. Všichni se zapojili do činnosti. Nadšení žáků bylo také při vytleskávání refrénu písničky a zpěvu. Zvláštní bylo, že učitel neopravoval žáky při špatném držení těla či nedodržení rytmu.
8. hodina HV v 5. B: Po celou dobu vyučovací hodiny učitel oceňoval snahu žáků. Všichni byli nadšeni z činností, které se jim velmi líbili. Někteří žáci se styděli zpívat před třídou, učitel je k tomu nenuť. Žáci byli velmi aktivní a s radostí plnili každou činnost. Nároky na učitele byly zvýšené. Učitel byl po celou vyučovací hodinu velmi aktivní, hrál na hudební nástroje, zpíval, pohyboval se s dětmi při pohybových činnostech, upozorňoval žáky na chyby apod.

Společně s tělesnou výchovou je hudební výchova oproti ostatním předmětům velmi náročná pro učitele. Nejen že by měl umět hrát na hudební nástroj a mít zvláštní hudební schopnosti a dovednosti, ale také je potřeba být aktivní po celou vyučovací hodinu hudební výchovy. U výchov jde oproti ostatním předmětům do popředí získávání schopností a dovedností. Zvláštností je, že i v hudební výchově na prvním stupni se prověřují také hudební vědomosti. Také je třeba zmínit, že oproti ostatním předmětům v hudební i tělesné výchově žáci během plnění aktivit výrazně projevovali

radost a nadšení z možnosti projevu svých emocí pomocí hudby. Záleží ale na učiteli, jaké činnosti zvolí, aby se žáci nenudili.

g) Atmosféra:

1. hodina VV: Klidná a příjemná atmosféra, žáci byli prací zaujati.
2. hodina M: Klidná, žáci byli ale občas „otráveni“, pokud byli neúspěšní nebo psali a počítali příklady písemně do sešitu.
3. hodina PŘ: Příjemná atmosféra, žáci se snažili celou hodinu pracovat, slabší žáci se zapojili do spolupráce méně, což pozitivní atmosféru v závěru hodiny mírně narušilo.
4. hodina ČJ: Klidná atmosféra, žáci pracovali podle pokynů učitele.
5. hodina TV: Pozitivní atmosféra, žáci jsou velmi soutěživí, což směřuje ke zvýšené hlučnosti žáků.
6. hodina HV ve 4. B: Příjemná, žáci byli velmi aktivní a projevovali nadšení z hudby.
7. hodina HV v 5. A: Klidná atmosféra, žákům podle mého názoru nebylo plně umožněno projevit své emoce.
8. hodina HV v 5. B: Pozitivní atmosféra, nikdo z žáků se nenudil, všichni byli aktivní.

Z vyhodnocených dat je patrné, že ve všech hodinách panovala příjemná a klidná atmosféra, avšak v hudební výchově můžeme vysledovat, že žáci projevovali nadšení z hudby, všichni byli velmi aktivní a průběh vyučovací hodiny žáky velmi nadchl. Je třeba ale zdůraznit, že velmi záleží na osobnosti učitele jeho přístupu k hudební výchově. V 5. A, kde vyučuje učitel, který nemá zcela kladný přístup k hudební výchově, neměli žáci možnost projevit své emoce a psychicky se odreagovat.

h) Spolupráce asistenta pedagoga:

1. hodina VV: Asistent pedagoga zasahoval jen velmi málo, nebyla potřeba jeho spolupráce.
2. hodina M: Asistent se věnoval žákům se speciálními potřebami velmi aktivně.
3. hodina PŘ: Zásah asistenta pedagoga byl jen minimální.
4. hodina ČJ: Spolupráce asistenta pedagoga byla velmi potřebná, asistent plně pracoval s žáky se zvláštními potřebami.

5. hodina TV: Asistent pedagoga je pomocníkem učitele, pomáhá připravovat potřebné nářadí a pomůcky, pracuje s celou třídou.
6. hodina HV ve 4. B: Asistent pedagoga se do aktivit zapojil k celé třídě (zpíval s nimi).
7. hodina HV v 5. A: Asistent pedagoga do této třídy není přiřazen.
8. hodina HV v 5. B: Asistent pedagoga do této třídy není přiřazen.

Oproti hlavním předmětům nemusel asistent pedagoga příliš zasahovat do vyučovací hodiny, jeho spolupráce nebyla potřebná. Spíše se zapojoval do aktivit s žáky (zpíval s nimi, pomáhal připravovat pomůcky učitel, pomáhal všem dětem v průběhu tělesné výchovy).

4.4.2 Klíčová zjištění pozorování

Vyhodnocením jsem dospěla k tomu, že ačkoliv jsou výchovy zaměřené na získávání **schopností a dovedností**, hudební výchova se od nich odlišuje navíc získáváním **vědomostí**.

Také jsem zjistila, že oproti ostatním předmětům je v hudební výchově využíváno výrazně **většího množství aktivit**, které se častěji mezi sebou střídají (jejich doba trvání je velmi krátká). Učitel se ale musí předem na takovou vyučovací hodinu dobře připravit a musí být během takové vyučovací hodiny **velmi aktivní**. Velmi tedy **záleží na osobnosti**. Společně s tělesnou výchovou je hudební výchova pro učitele výrazně náročnější. Učitel hudební výchovy musí **vykazovat potřebné hudební schopnosti a dovednosti, které by měl neustále rozvíjet, měl by ovládat alespoň jeden hudební nástroj**. Vzhledem k tomu jsou nároky na učitele z hlediska hudební výchovy vysoké.

Žáci během hudební výchovy dávali najevo **radost a nadšení z možnosti projevu svých emocí** pomocí hudby a zvolených činností. Opět zde tedy záleží na učitele a jeho volbě vhodných činností a přístupu k hudební výchově.

Kromě tělesné výchovy probíhaly vyučovací hodiny v běžné učebně. Hudební výchova probíhala s vyučujícím zabývající se hudbou v hudebně. **V běžné učebně neměli žáci k dispozici potřebné nástroje a pomůcky, nebyl velký prostor pro pohybové aktivity**. Proto si myslím, že vzhledem k využívání nástrojů a pomůcek a potřebě velkého prostoru by učitelé hudební výchovy měli docházet do speciální učebny (hudebny). Je třeba se ale zamyslet, zda všechny školy mají k dispozici takovou učebnu hudební výchovy.

Určité specifikum můžeme také hledat **v činnosti asistenta pedagoga** během vyučovacích hodin. Oproti hlavním předmětům, kdy se asistent zaobíral žáky se zvláštními vzdělávacími potřebami, se **během výchov zapojoval k činnostem všech žáků** (např. zpíval s nimi). Práce asistenta pedagoga nebyla během výuky výchov zcela potřebná. Zvláštností je, že při všech vyučovacích hodinách (kromě TV, kde žáci cvičí v tělocvičně) byl asistent nejvíce přítomen v zadní části učebny, kde měl kolem sebe žáky, kteří potřebují speciální pozornost. V hudební výchově bylo tomu naopak. Asistent pedagoga seděl s žáky **v přední části učebny**.

Nejvíce byla využívána **frontální forma výuky**. Kromě hudební výchovy byla v ostatních předmětech použita forma skupinové práce. Naopak oproti ostatním předmětům bylo v hudební výchově využito **kooperativní vyučování**. Ve všech předmětech byly nejvíce aplikovány **metody slovní a názorně-demonstrační**, u výchov se opakovala **metoda praktická**. V porovnání s ostatními předměty hudební výchova využila navíc **metody analytické a syntetické, metody reprodukce a metody samostatného objevování hudby**. Zajímavostí je, že oproti ostatním výchovám bylo také využito metody **prověřování vědomostí**. Ve všech předmětech byly používány různé pomůcky podle potřeb.

4.5 Rozhovor

Jak již bylo řečeno, rozhovor probíhal po domluvě s vyučujícími bez jakýchkoliv problémů v klidném prostředí. Jejich odpovědi jsem zaznamenávala na záznamník v mobilním telefonu, které jsem pak písemně přepsala do svého záznamového archu. Respondenti byli velmi sdílní, můžeme tedy očekávat kvalitní zjištění potřebná pro výzkum. Při vyhodnocování rozhovoru jsem s pomocí nahrávky ze záznamníku písemně zaznamenala jednotlivé odpovědi respondentů kurzívou pro odlišení odpovědí od svých myšlenek a závěrů.

4.3.1 Vyhodnocení rozhovoru

Otázka č. 1: Jaké činnosti podle vaší zkušenosti děti v hodinách HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV zaujmou?

1. *(učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Žáky zaujme jakákoliv činnost. Jen je potřeba, aby učitel HV uměl zaujmout formou. Také záleží na tom, jak učitel vše žákům podá.“*

2. (učitel HV v 5. ročníku) „Nejvíce je baví zpěv písniček, u kterých se odreagují a přijdou na jiné myšlenky – nemyslí na učení a domácí úkoly, které je čekají.“
3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „V ČJ a M žáci nejraději pracují ve skupinách, hrají si s různými výukovými kartami, rádi mají didaktické hry (např. početní král). V PŘ mají nejraději pokusy a poznávání rostlin a živočichů pomocí obrázků nebo v přírodě. Rádi také sledují dokumenty. V TV nejraději hrají sportovní hry a ve VV si rádi kreslí a hrají s barvami podle vlastní fantazie.“

Z rozhovoru vyplývá, že v hudební výchově žáky zaujme jakákoliv činnost, která je pro žáky zábavná a u které se psychicky odreagují od každodenních povinností. V tomto případě velmi záleží na osobnosti učitele. Naopak v ostatních předmětech žáky zaujmou konkrétní aktivity, např. didaktické hry, práce ve skupinách, pokusy a další. Také TV a VV vede svým obsahem činností k odreagování žáků.

Otázka č. 2: Jaké prostory, technika a pomůcky na předmět HV /ČJ, M, PŘ, VV a TV jsou ve škole k dispozici?

1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Máme plně vybavenou učebnu HV, ve které jsou např. hudební nástroje (klavír, kytara, flétna, akordeon, keyboard...), Orffovy nástroje, pomůcky pro výuku not, notová tabule, obrazy pro výuku hudebních nástrojů, učebnice atd. Když chci použít PC, interaktivní tabuli a reproduktory např. pro poslech hudebních skladeb, zůstávám s dětmi ve třídě.“
2. (učitel HV v 5. ročníku) „Ve škole je hudebna, která je vybavena různými hudebními nástroji a pomůckami pro výuku HV. PC a interaktivní tabule tam nejsou k dispozici.“
3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Na ČJ, PŘ a M využívám PC a interaktivní tabuli, různé výukové kartičky, k PŘ je k dispozici učebna přírodovědy, kde jsou umístěny různé vycpaniny, pomůcky a materiály k pozorování a laboratorní práci, naukové obrazy apod. Na VV využívají žáci své nakoupené pomůcky. Je zde učebna VV, kterou využívá 2. stupeň. Na TV jsou k dispozici 2 tělocvičny s běžným nářadím a pomůckami.“

Ve škole je k dispozici velké množství pomůcek i techniky se speciální učebnou hudební výchovy. V učebně je velké množství funkčních hudebních nástrojů, různé pomůcky pro výuku not a mnoho dalšího. Přesto v učebně chybí interaktivní tabule

a reproduktory a učitelé musí tedy zůstat s žáky ve třídě, pokud s nimi chtějí dělat poslechové cvičení. Na ostatní předměty jsou na škole k dispozici běžné potřebné pomůcky a prostory, které učitelé využívají dle potřeby.

Otázka č. 3: Jak tyto možnosti využíváte?

1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Snažím se využívat vše, co je k dispozici. Nevyužívám pouze hudební nástroje, na které neumím hrát.“
2. (učitel HV v 5. ročníku) „Neumím dobře hrát na hudební nástroje, proto nejčastěji využívám PC a interaktivní tabuli, kde najdu vše potřebné pro výuku HV.“
3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Kromě učebny PŘ využívám vše. Na PŘ mám dostatek pomůcek v kabinetu u své třídy.“

Zde můžeme vidět rozdíl mezi dvěma učiteli hudební výchovy. První respondent se snaží využívat téměř vše, co je k dispozici, druhý respondent naopak využívá nejčastěji pouze PC a interaktivní tabuli. Záleží zde tedy na schopnostech a dovednostech učitele. V ostatních předmětech třetí respondent využívá také všech možností.

Otázka č. 4: Z jakých zdrojů čerpáte inspiraci při vytváření příprav na hodiny předmětu HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV?

1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Pravidelně chodím na různé semináře a workshopy a zapisuji si nápady, které pak použiji do hodin HV.“
2. (učitel HV v 5. ročníku) „Pokud potřebuji inspiraci, čerpám z různých stránek na internetu. HV učím již mnoho let, většinou inspiraci čerpat nepotřebuji.“
3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Na ČJ, M a PŘ čerpám z učebnic a pracovních sešitů a využívám internetové stránky (např. Školakov, umíme češtinu/matiku, Rysava luštěnky). Na VV a TV inspiraci nikde nečerpám.“

Mezi odpověďmi můžeme spatřovat značné rozdíly. První respondent, který je aktivním hudebníkem, čerpá inspiraci ze seminářů a workshopů, které navštěvuje. Oproti tomu další dva respondenti uvádějí, že čerpají inspiraci z internetových stránek. Třetí respondent u hlavních předmětů čerpá inspiraci také z učebnic a pracovních sešitů. Zajímavostí je, že na ostatní výchovy oproti hudební výchově respondent nečerpá inspiraci a spoléhá se na svoje kvality.

Otázka č. 5: Požíváte v hodinách předmětu HV/ČJ, M, PŘ učebnici?

1. *(učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Žáci učebnici nepoužívají. Já z několika svých učebnic kopíruji žákům texty písniček. Kopie si žáci zakládají do desek – tvoří si tak vlastní zpěvníky. Nejčastěji používám učebnici Já, písnička od Petra Jánského a učebnici HV od nakladatelství Nová škola, s.r.o.“*
2. *(učitel HV v 5. ročníku) „Nepoužívám, dětem kopíruji pracovní listy a písničky, které mám uložené několik let.“*
3. *(učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Ano, v ČJ používám učebnici od nakladatelství SPN, v M používám pracovní sešit matematiky od Alteru (pro sebe mám ještě Matýskovu matematiku) a v PŘ používám učebnici a pracovní sešit přírodovědy od nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.“*

Opět můžeme vidět značný rozdíl mezi odpověďmi 1. a 2. respondenta. První respondent oproti druhému učebnici používá pro své potřeby i pro potřeby dětí. V hlavních předmětech je učebnice využívána pravidelně dětmi i učitelem. Ve VV a TV nejsou učebnice využívány, proto zde mohu zmínit, že využití učebnice v hudební výchově je oproti ostatním výchovám specifickým.

Otázka č. 6: Jaké je složení žáků v této třídě (jaké jsou zvláštnosti a specifika žáků)?

1. *(učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Ve třídě 5.B je 15 žáků. Nikdo nemá doporučení z PPP nebo SPC. Z 15 žáků je ale ve třídě 9 dětí pocházející ze slabého sociálního zázemí. Celkem 4 děti požadují zvláštní pozornost učitele. Ve 4. B je 20 žáků, z toho 3 žáci mají doporučení z PPP a 5 žáků pochází z nepodnětného rodinného prostředí.“*
2. *(učitel HV v 5. ročníku) „Ve třídě 5. A je 19 žáků, z toho 1 žák s doporučením z PPP (2. stupeň podpory) a 4 žáci pocházející z nepodnětného rodinného prostředí. Ve třídě jsou 3 žáci se slabým prospěchem.“*
3. *(učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Ve třídě 4. A je 22 žáků, z toho 3 s IVP + 2 žáci s doporučením z PPP (2.-4. stupeň podpory). Neprospívá 5 žáků a vyžadují tedy zvláštní pozornost učitele. Ze slabého sociálního zázemí pochází 7 žáků.“*

Třída 5. B má nejmenší počet žáků (15 žáků), ale naopak má nejvyšší počet těch, kteří pocházejí ze slabého sociálního zázemí. Ve 4. A je nejvíce žáků (22 žáků),

z nichž naprostá většina potřebuje zvláštní přístup. V 5. A je 19 žáků, z nichž přibližně čtvrtina vyžaduje zvýšenou pozornost učitele.

Otázka č. 7: Máte nějaké nápady a zkušenosti, jak pracovat v hodinách HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV s heterogenní třídou?

1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Po těchto žácích nepožaduji podrobné vědomosti (např. o životě známých hudebních skladatelů). Jinak mám stejné požadavky, jen žáky k ničemu nenutím a kladu důraz na to, aby si žáci odpočinuli a pobavili se.“
2. (učitel HV v 5. ročníku) „Žákům zjednodušuji obsah písemných prací. Nic jiného mě nenapadá, v hodinách žáci s různými předpoklady a dovednostmi pracují stejně s ostatními žáky.“
3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „V ČJ, M a PŘ žáci dostávají více času na zpracování úkolů, pracují s různými pomůckami a materiály a plně využívám asistenta pedagoga. Žáky s rozdílnými schopnostmi a vědomostmi zapojuji do skupinových prací k ostatním žákům, případně zjednoduším zadání úkolu. Jinak pracuji s třídou jako kolektivem. Ve VV a TV pracuji se všemi stejným způsobem, případně já nebo asistent pedagoga více pomáháme při rozvoji schopností a dovedností.“

Z odpovědí je patrné, že všichni dotazovaní pracují v hodinách s různými žáky stejně, pouze v hlavních předmětech se zohledňuje čas na práci, zjednodušení zadaného úkolu, manipulace s pomůckami či práce ve skupinách.

Otázka č. 8: Jak se vaše škola jako instituce staví k individualizaci výuky?

1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Škola individualizaci podporuje – zajišťuje dostatečný počet asistentů, nakupuje pomůcky. K individualizaci výuky HV se nijak nestaví.“
2. (učitel HV v 5. ročníku) „Škola podporuje individualizaci, jsou tu asistenti pedagoga, nakupují se potřebné pomůcky, informuje se o prospěchu a práci s žáky vyžadující individualizaci.“
3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Škola podporuje individualizaci, pravidelně od školy dostávám pomůcky, škola mi poskytla asistenta pedagoga, vedení se

pravidelně informuje o prospěchu a chování žáků, snaží se v této oblasti učitelům radit a pomáhat. “

Respondenti se shodli, že se škola k individualizaci výuky staví kladně. Zajišťuje dostatečný počet asistentů pedagoga, množství pomůcek, radí a pomáhá učitelům v oblasti tématu.

Otázka č. 9: Jaký je váš názor na proveditelnost individualizace v hodinách jiných předmětů než HV/v HV?

- 1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „U jiných předmětů je proveditelnost výrazně snazší a také má větší význam. Učitel i asistent pedagoga se může žákům individuálně věnovat, zjednodušovat zadání práce apod. V HV to tak jednoduché není. Tam lze upřednostnit nadané žáky – více zpívají, hrají s učitelem na hudební nástroj. Důležité je k ničemu žáky nenutit a nechat vše na základě dobrovolnosti. “*
- 2. (učitel HV v 5. ročníku) „Výrazně lepší. S žáky se např. v českém jazyce pracuje velmi dobře individuálně. Měním jim zadání, věnuji se jim, když mají ostatní žáci samostatnou práci. To v HV spíše není možné. “*
- 3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „V HV je proveditelnost velmi náročná, možná až nemožná. Podle mě je individualizace v HV zbytečná, většinou všichni žáci pracují na stejném zadání. “*

Proveditelnost individualizace je podle všech respondentů v jiných předmětech více reálná, než v hudební výchově. Podle nich má větší význam a je ve srovnání s HV mnohem snazší.

Otázka č. 10: Jaké podmínky byste potřeboval/a k individualizované výuce HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV?

- 1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Rozhodně je potřeba asistent pedagoga na případné uklidnění žáků např. s PAS či ADHD. Má kolegyně má s tím potíže a asistent jí je velmi nápomocen. “*
- 2. (učitel HV v 5. ročníku) „Rozhodně je ve třídě potřebný asistent pedagoga. Jiné podmínky k HV nejsou potřebné. “*

3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Myslím si, že pro individualizaci mám vhodné podmínky. Mám kvalitního asistenta pedagoga, dostatek pomůcek a materiálů, tolerantní třídní kolektiv. Možná bych uvítala menší počet žáků ve třídě.“

Respondenti, kteří učí hudební výchovu uvedli, že **k individualizované výuce by potřebovali asistenta pedagoga**, který má být nápomocen. I třetí respondent uvedl asistenta jako potřebu k individualizaci. Dále také zmiňuje potřebu dostatečného množství pomůcek a materiálů, menší počet žáků či tolerantní třídní kolektiv.

Otázka č. 11: Jaký je váš názor na proveditelnost individualizace v hodinách HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV?

1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Proveditelnost není jednoduchá, lze zohlednit nadané žáky a vést HV tak, aby byla zábavná pro všechny. Po žácích nemusí učitel chtít mnoho vědomostí, k ničemu je nenutí. Jinak si myslím, že je individualizace v HV zbytečná.“
2. (učitel HV v 5. ročníku) „Proveditelnost v HV je náročná, nemohu se věnovat celé třídě a zároveň uplatnit individualizaci.“
3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „V ČJ, M a PŘ je proveditelnost individualizace velmi důležitá a mnohem jednodušší, než v TV, VV. V TV a VV individualizaci spíše nevyužívám, je to zbytečné.“

Touto otázkou jsem dospěla ke stejnému závěru, jako u otázky č. 9. Opět vidí mnohem snazší proveditelnost individualizace v ostatních předmětech, než v hudební výchově. Znovu je zde zmíněna také důležitost individualizace ve výuce. Nejen v HV, ale i ve VV a TV vidí proveditelnost individualizace jako nepodstatnost.

Otázka č. 12: Je podle vaší zkušenosti pro učitele dostupné dostatečné množství materiálů, které zohledňují při práci v HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV různorodost žáků?

1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Nevím. Spíše ne.“
2. (učitel HV v 5. ročníku) „Materiály jsou dostupné pro všechny žáky. Nevím o tom, že by existovaly pomůcky a materiály do HV, které zohledňují různorodost žáků.“
3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Pro HV si myslím, že jsou takové materiály zbytečné a všichni žáci bez rozdílu používají materiály stejné. Nevím,

který materiál by mohl zohledňovat různorodost žáků. Ovšem na předměty ČJ, M PŘ je dostupnost takových materiálů dostatečná (např. přehledy učiva).“

Respondenti uvedli, že neznají materiály pro HV, které by zohledňovali různorodost žáků. Naopak pro hlavní předměty je dostupnost takových materiálů dostatečná a významná oproti hudební výchově.

Otázka č. 13: Jaká jsou podle vašeho názoru specifika výuky hudební výchovy vůči ostatním předmětům?

- 1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „HV má vysoké nároky na učitele – složitá příprava, učitel musí být celou hodinu v pohotovosti, měl by využívat a často střídát takové činnosti, které u žáků zajistí aktivitu po celou hodinu a zároveň odpočinek a psychické odreagování.“*
- 2. (učitel HV v 5. ročníku) „Myslím si, že oproti ČJ a M je HV více zábavná, žáci během hodiny přijdou na jiné myšlenky. Pro učitele je HV náročná z hlediska aktivity v hodině – např. se pohybuje s dětmi. Těžké je také udržet kázeň.“*
- 3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Požadavky na učitele jsou velké. Např. v ČJ, M, PŘ si učitel může učební látku nastudovat předem a připravit se na hodinu. V HV učitel umí hrát na hudební nástroj a dobře zpívat, nebo se musí postupně zdokonalovat ve svých schopnostech a dovednostech. Také si myslím, že HV je oproti jiným předmětům citově založený předmět.“*

Respondenti vidí největší specifikum ve vysokých nárocích a požadavcích na učitele. Učitel hudební výchovy by měl být vybaven hudebními schopnostmi a dovednostmi, ve kterých se musí stále zdokonalovat. Dále respondenti uvádějí složitost přípravy na hodinu, pohotovost učitele po celou výuku HV, časté střídání aktivit či citovou a emoční stránku, kdy žáci mají možnost si při hodině hudební výchovy odpočinout obzvláště psychicky a naplno projevovat své emoce. S tím také souvisí náročnější udržitelnost kázně ve třídě.

Otázka č. 14: Vidíte nějaký rozdíl v možnostech individualizace v hodinách českého jazyka/matematiky a hudební výchovy?

- 1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „V hodinách ČJ a M může učitel zadávat jiné či jednodušší úkoly, asistent pedagoga se může žákům více věnovat.“*

2. *(učitel HV v 5. ročníku) „V ČJ a M je individualizace potřebnější než v HV, má větší smysl. Oproti HV je také lépe proveditelná.“*
3. *(učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „V ČJ a M mám více možností individualizace. Žákům dávám více času na vypracování úkolů, občas jim je zjednoduším, plně využívám k práci asistenta pedagoga. V HV to rozhodně není možné. Jak mohu dát žákům např. více času na splnění úkolu? To v HV není možné.“*

Podle respondentů je v ČJ a M individualizace potřebnější a lépe proveditelná. Učitel může zadávat žákům jednodušší úlohy a dát žákům více času na jejich vypracování a plně využít asistenta pedagoga.

Otázka č. 15: Jaký studijní obor (aprobaci) jste studoval/a?

1. *(učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Národní školu se zaměřením na HV v Ústí nad Labem.“*
2. *(učitel HV v 5. ročníku) „Učitelství pro 1 stupeň.“*
3. *(učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Učitelství pro 1. stupeň v Plzni.“*

První respondent, jakožto aktivní hudebník, vystudoval Národní školu se zaměřením na hudební výchovu, ostatní respondenti vystudovali obor Učitelství pro 1. stupeň.

Otázka č. 16: Jste aktivní hudebník?

1. *(učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Ano, ráda zpívám a hraji na klavír a na kytaru.“*
2. *(učitel HV v 5. ročníku) „Nejsem, hudbě se nevěnuji.“*
3. *(učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Nejsem aktivní hudebník. Ráda si zazpívám cestou do práce, jinak se hudbou nezabývám.“*

Aktivním hudebníkem je pouze 1. respondent. Můžeme tedy předpokládat, že se odpovědi budou lišit od 2. respondenta, který není aktivním hudebníkem. Jak jsme již zjistili, některé odpovědi těchto respondentů již byly odlišné.

Otázka č. 17: Jak je pro vás náročná výuka hudební výchovy ve srovnání s ostatními předměty? Proč?

1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Výuka je více náročná. Náročná je příprava, střídání aktivit, musím být aktivní 45 minut. Také je těžké zapojit do aktivit všechny žáky a přistupovat k žákům tak, aby vznikaly pevnější vazby.“
2. (učitel HV v 5. ročníku) „Je náročná z hlediska požadavků na učitele.“
3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Výuka je náročná, HV klade vysoké nároky na učitele – učitel v hodině musí být velmi aktivní. Také musí umět dobře hrát na hudební nástroj a hlavně kvalitně zpívat, což úplně každý neumí.“

Z odpovědí je patrné, že je výuka hudební výchovy pro všechny respondenty náročná obzvláště z hlediska nároků na učitele v hodině i požadavků na hudební schopnosti a dovednosti, zapojení všech žáků do aktivit pro vznik pevnějších vazeb.

Otázka č 18: Vyměnila byste si vyučování HV raději za jinou výchovu?

1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Ne.“
2. (učitel HV v 5. ročníku) „Nevím.“
3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Nevím.“

Dva respondenti neví, zda by si vyměnili hudební výchovu za jinou výchovu, jeden respondent by si hudební výchovu nevyměnil. Tyto odpovědi můžeme porovnat s vyhodnocenými daty z dotazníkového šetření.

Otázka č. 19: Kolik let učíte na základní škole?

1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „42 let.“
2. (učitel HV v 5. ročníku) „Učím 44 let.“
3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „36 let.“

Průměrný počet odučených let respondentů je 40,67 let. Respondenti mají tedy bohaté zkušenosti s výukou na základní škole.

Otázka č. 20: Co byste mi poradil/a pro moji budoucí praxi ohledně výuky HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV?

1. (učitel HV ve 4. a 5. ročníku) „Nepřestávat věřit, že je HV krásným předmětem a řádně se na HV připravuj, aby byla výuka kvalitní.“
2. (učitel HV v 5. ročníku) „Dělej HV tak, aby byla pro žáky zábavná. Zbytečně si ale práci nekomplikuj.“
3. (učitel ČJ, M, PŘ, VV, a TV) „Na všechny hodiny se dobře připravuj a do budoucna se pořád zdokonaluj a vzdělávej.“

Respondenti mi doporučili, abych se dobře připravovala na vyučovací hodiny pro dosažení jejich kvality a abych se stále vzdělávala a zdokonalovala, aby byla pro žáky výuka zábavná a zároveň nebyla pro mě přítěží.

4.3.2 Klíčová zjištění rozhovoru

Bylo zjištěno, že jeden z učitelů hudební výchovy vystudoval Národní školu se zaměřením na hudební výchovu a je taktéž aktivním hudebníkem. Jak jsem předpokládala, hudební výchovu by za jiný předmět nevyměnil. Ostatní učitelé uvedli, že vystudovali obor 1. stupeň ZŠ. Předpokládala jsem tedy rozdíly mezi odpověďmi respondentů, které se potvrdily. Tito učitelé neví, zda by si vyměnili hudební výchovu za jiný předmět. Jedná se o učitele s dlouholetou praxí, kteří jsou třídními učiteli ve třídách na 1. stupni a učí všechny vyučovací předměty. V jejich třídách je cca 15-20 žáků, jejichž většina vyžaduje zvláštní vzdělávací potřeby.

Inspirace pro tvorbu příprav hlavních předmětů je nejčastěji čerpána z učebnic a pracovních sešitů. Na přípravu hudební výchovy respondenti čerpají inspiraci **z internetu či vlastních zápisů ze seminářů a workshopů**. Zajímavostí je, že inspirace na přípravu ostatních výchov nebyla nikde čerpána.

Všichni respondenti se shodli, že v hlavních předmětech (ČJ, M, PŘ) je odlišný přístup k individualizaci, ve výchovách jí není přikládána taková důležitost. Dotazovaní uvádějí, že proces individualizace má větší význam v hlavních předmětech a je snazší ho realizovat. Respondenti oproti ostatním předmětům neznají materiály, které by zohledňovali individualizaci v hudební výchově. Uvádějí, že **k realizaci individualizace by potřebovali asistenta pedagoga, větší množství pomůcek a materiálů, menší počet žáků na učitele a tolerantní kolektiv.**

Ačkoliv se v učebně hudební výchovy nachází velké množství nástrojů a pomůcek, může se stát, že některé budou chybět (např. interaktivní tabule a reproduktory pro potřebu uskutečnění poslechových činností). Proto učitel **střídá tuto odbornou učebnou s běžnou**. Mezi respondenty vyučující hudební výchovu byl zjištěn značný rozdíl v používání nástrojů a pomůcek. Aktivní učitel v hudebně využil s dětmi oproti druhému mnohem větší množství nástrojů a pomůcek.

Respondenti spatřují oproti ostatním předmětům **specifika hudební výchovy ve vysokých nárocích a požadavcích na učitele, ve složité přípravě na hodinu, pohotovosti učitele v průběhu celé hodiny, častém střídání aktivit, v citové a emoční stránce, v udržitelnosti kázně a zapojení všech žáků**. Dotazovaní uvádějí, že v hudební výchově a ostatních výchovách si žáci psychicky odpočinou a mají možnost výrazně projevit své emoce a pocity prostřednictvím zvolených činností.

4.6 Souhrnná interpretace výsledků

Bylo zjištěno, že hudební výchova se od ostatních předmětů odlišuje **ve zvýšených nárocích na vyučující** z hlediska přípravy na vyučovací hodinu, potřeby vlastnit specifické schopnosti, vědomosti a dovednosti, individuálního přístupu či potřeby zvýšené aktivity učitele během hodiny.

Učitelé využívají nejrůznějších materiálů, nástrojů a pomůcek – **hrají na hudební nástroje** (klavír, klávesy, kytaru), **využívají učebnice** pro své potřeby i potřeby žáků, čím dál častěji je používána **technika**. Důvodem nepoužívání hudebních nástrojů některými vyučujícími je chybějící dovednost hrát alespoň na jeden hudební nástroj, nebo nedostatek hudebních nástrojů. Příčinou nepoužívání učebnice je využívání a tvorba vlastních materiálů, používání interaktivní tabule či užití aktivit a tvořivé práce.

Nejčastěji používanou organizační formou je **frontální výuka, dále pak skupinová a kooperativní výuka**, jejíž realizace není zcela jednoduchá. K individualizované výuce by učitelé potřebovali **vhodnější prostory, menší počet žáků a pomůcek, asistenta pedagoga**. Oproti ostatním předmětům byly v hudební výchově využity metody analytické a syntetické, metody reprodukce a metody samostatného objevování hudby. Zvláštním zjištěním je, že oproti ostatním výchovám bylo využito **metody prověřování vědomostí**.

Zajímavým zjištěním bylo, že někteří respondenti používají z hlediska hodnocení nejen **známkování**, ale také **slovní hodnocení**, které v dnešním školství ještě není tak

často učiteli používáno. Do slovního hodnocení zahrnují např. **pochvalu, povzbuzení či ocenění odvedené práce**. Do známkování nejčastěji učitelé zahrnují jedničky a dvojky, čímž oceňují hlavně snahu žáků.

Specifika hudební výchovy byly objeveny také **v oblasti emoční stránky**. Děti se mohou v průběhu vyučovací hodiny uvolnit, odpočinout si, odreagovat se, naplno projevovat své emoce a pocity prostřednictvím hudby. Vzhledem k tomu nejen mě, ale i ostatní učitele hudební výchovy, kteří rádi učí hudební výchovu, mrzí, že předmět je vyučován pouze 1 hodinu týdně.

Závěr

Tato diplomová práce byla zaměřena na zjišťování specifik hudební výchovy ve srovnání s ostatními předměty na 1. stupni ZŠ. V rámci tématu byly vytvořeny 2 části práce – teoretická část a výzkumná sonda.

Teoretická část se zabývá charakteristikou jednotlivých předmětů pomocí RVP ZV a vymežováním specifik hudební výchovy na základě studia závazného kurikulárního dokumentu a odborné literatury.

Ve výzkumné části jsem se zaměřila na zjišťování odlišností hudební výchovy od ostatních předmětů pomocí tří metod – dotazníkového šetření, pozorování a rozhovoru. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 43 respondentů, bylo pozorováno 8 vyučovacích hodin a vedla jsem výzkumný rozhovor se 3 pedagogy.

Cílem diplomové práce bylo na základě odborné literatury charakterizovat hudební výchovu a další vyučovací předměty a na základě charakteristik vymežit specifika hudební výchovy, charakterizovat a porovnávat obecné didaktické komponenty vyučovacího procesu s didaktickými komponenty hudební výchovy a hledat zde specifika, zjistit názory na specifika hudební výchovy od učitelů 1. stupně a provést pozorování a rozhovor s učiteli a jejich vyhodnocením vymežit specifika HV.

Bylo zjištěno, že hudební výchova se od ostatních předmětů odlišuje v zaměření na získávání dovedností, rozvoj estetického cítění, komunikaci s uměleckým dílem a na překonávání životních stereotypů a psychické odreagování prostřednictvím hudby. Ostatní předměty jsou zaměřeny spíše na získávání vědomostí.

Pro vědomostní část vyučování využívá HV stejné metody jako ostatní předměty, pro dovednostní část má speciální oborové metody. Z hlediska organizačních forem vyučování převažuje v HV frontální vyučování s určitou ztíženou možností uplatnění skupinového a individuálního vyučování. Zásadním specifikem je zvukový a kolektivní charakter vyučování. V případě pomůcek jsou vysoké nároky na materiální vybavení (nástroje pro žáky i učitele) i na speciálně vybavenou učebnu (hudebnu). Naopak je menší požadavek na využívání učebnice. Výrazným specifikem je hodnocení výkonu žáků v tomto předmětu (k hodnocení se z motivačních důvodů využívá jen část klasifikační stupnice, případně slovní hodnocení). Dalším vstupujícím faktorem je i osobnost učitele (požadavek na komunikativnost, nadšení a zaujetí pro předmět i hudební dovednosti) a schopnost respektovat osobnost žáků.

Provedeným výzkumem jsem zjistila, že se hudební výchova odlišuje od ostatních předmětů především ve zvýšených nárocích na učitele. Aby byla vyučovací hodina hudební výchovy kvalitní, musí učitel vykazovat zvláštní hudební schopnosti a dovednosti, v průběhu vyučovací hodiny musí být velmi aktivní, pravidelně střídat činnosti v krátkých časových intervalech a mít kladný vztah k hudební výchově.

Vzhledem k těmto uvedeným zjištěním mohu říci, že jsem stanovené cíle splnila.

Resumé

Tato diplomová práce se zabývá specifiky hudební výchovy ve srovnání s ostatními vyučovacími předměty na 1. stupni základní školy. Práce je rozdělena na dvě části.

První část se věnuje charakteristice hudební výchovy a ostatních vyučovacích předmětů, obecné didaktice a didaktice hudební výchovy a osobnosti učitele hudební výchovy a žáků.

Druhá část je zaměřena na výzkum, ve kterém je hlavním cílem hledat specifika ve vyučovacím procesu. Podrobně nahlíží na osobnost učitele a žáků, charakteristiku tříd a na konkrétní části vyučovacího procesu. Byly použity 3 výzkumné metody – dotazníkové šetření, pozorování a rozhovor.

Abstrakt

This thesis is about the specifics of music education in comparison with other subjects at the 1st stage of primary school. The thesis is divided into two parts.

The first part is dedicated to the characteristics of music education and other subjects, universal didactics and didactics of music education and personalities of music teachers and pupils.

The second part is focused on research, in which the basic aim is to look for specifics in the teaching process. It deals in detail with the personality of the teacher and students, the characteristics of the classes and specific parts of the teaching process. I used 3 research methods-questionnaire survey, observation and interview.

Seznam literatury

ERBEN, Petr a kol. *Česká Orffova škola I.-III.* Praha: Editio Supraphon, 1969.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd.* Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HOLAS, Milan. *Didaktika profesionální hudební výchovy.* Praha: Ritornel, 1999. Knižnice Metodického centra HAMU. ISBN 80-902-638-0-1.

HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika.* Praha: Nakladatelství AMU, 2004. Knižnice Metodického centra HAMU. ISBN 80-7331-018-X.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu.* Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

LANGMEIER, Josef a kol. *Vývojová psychologie. 2. aktualiz. vyd.* Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LÍŠKOVÁ, Marie a kol. *Hudební výchova pro 3. ročník základní školy: učebnice zpracovaná podle osnov vzdělávacího programu Základní škola.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-027-7.

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů.* Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-7184-569-0.

PILČÍKOVÁ, Věra. *Kapitoly z teorie vyučování na 1. stupni základní školy. 1. vyd.* Praha: SPN, 1982. Univerzita J. E. Purkyně v Brně. Fakulta pedagogická.

PRŮCHA, Jan a kol. *Pedagogický slovník. 7. aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT ČR, 2021 [cit. 2022-19-03]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/4982_1_1/

SEDLÁK, František a kol. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni ZŠ 1: vysokoš. učebnice pro stud. pedagog. fakult. 2. aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: SPN, 1988. Učebnice pro vys. školy.

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele.* Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr; metody, organizační formy vyučování.* Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.

SUCHÁNKOVÁ, Eva. E-book a jeho uplatnění v hudebním vzdělávání. *Časopis Hudební výchova.* Praha: Univerzita Karlova-Pedagogická fakulta, 2019, roč. 27, č. 2. ISBN 1210-3683.

SZACHTOVÁ, Alena. *Vybrané kapitoly z pedagogické psychologie.* Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. ISBN 80-7082-637-1.

VALIŠOVÁ, Alena a kol. *Pedagogika pro učitele.* Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1734-0.

VÁŇOVÁ, Hana. *Didaktika hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň ZŠ.* Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-156-2.

Seznam grafů a příloh

Seznam grafů:

- Graf č. 1: Výuka na 1. stupni běžné ZŠ
- Graf č. 2: ZŠ v kraji
- Graf č. 3: Akcentované prvky v ŠVP
- Graf č. 4: Doba praxe
- Graf č. 5: Vyučovaný ročník
- Graf č. 6: Počet žáků ve třídě
- Graf č. 7: Aktivní hudebník
- Graf č. 8: Výměna HV za jiný předmět
- Graf č. 9: Místo výuky HV
- Graf č. 10: Použití učebnice
- Graf č. 11: Způsob používání učebnice
- Graf č. 12: Důvody nevyužití učebnice
- Graf č. 13: Hra na nástroj v hodině HV
- Graf č. 14: Hra na vybraný nástroj
- Graf č. 15: Důvod nepoužívání nástroje
- Graf č. 16: Využití organizačních forem
- Graf č. 17: Způsob hodnocení výkonu žáků
- Graf č. 18: Váha položek při hodnocení
- Graf č. 19: Hodnotící škála
- Graf č. 20: Udržení kázně
- Graf č. 21: Odlišnost nároků na učitele
- Graf č. 22: Názory odlišnosti nároků
- Graf č. 23: Hodnocení výuky HV
- Graf č. 24: Individualizace výuky
- Graf č. 25: Potřeby k individualizaci výuky

Seznam příloh:

1. Seznam otázek k dotazníkovému šetření
2. Informovaný souhlas pedagoga
3. Charakteristika školy, třídy, lokality
4. Plánek učebny
5. Záznamový arch – souhrn pozorování v hodině HV
6. Záznamový arch – souhrn pozorování v předmětu ČJ, M, PŘ, VV, TV
7. Záznamový arch do vyučovací hodiny
8. Rozhovor s vyučujícím

Přílohy

Seznam otázek k dotazníkovému šetření:

- I. Učím hudební výchovu na 1. stupni běžné ZŠ?
- II. ZŠ, ve které pracuji, se nachází v kraji...
- III. Ve školním vzdělávacím programu jsou akcentovány prvky...
- IV. Hudební výchovu na 1. stupni ZŠ učím... (Kolik let?)
- V. Na 1. stupni hudební výchovu vyučuji letos... (V jakém ročníku?)
- VI. Kolik žáků je ve vaší třídě při nulové absenci?
- VII. Jsem aktivní hudebnice/hudebník?
- VIII. Kdybyste mohl/a, vyměnil/a byste si výuku HV za výuku jiného předmětu?
- IX. Kde probíhá vaše výuka hudební výchovy?
- X. Používáte v hodinách hudební výchovy učebnici?
- XI. Jakým způsobem učebnici využíváte?
- XII. Proč nepoužíváte učebnici?
- XIII. Hrajete v hodinách hudební výchovy na nějaký nástroj?
- XIV. Na jaký nástroj při vyučování hrajete?
- XV. Nehrají, protože...
- XVI. V jaké míře využíváte v hodinách HV následující organizační formy výuky?
- XVII. Jakým způsobem hodnotíte výkony žáků v hodinách hudební výchovy?
- XVIII. Co zahrnuje slovní hodnocení?
- XIX. Seřadte následující položky podle toho, jakou váhu má jejich obsah při hodnocení žáka.
- XX. Jakou hodnotící škálu používáte na vysvědčení?
- XXI. Je podle vás udržení kázně v hodině hudební výchovy těžší než v ostatních předmětech?
- XXII. Liší se podle vašich zkušeností nároky kladené na učitele při výuce hudební výchovy od nároků v ostatních předmětech?
- XXIII. V čem se podle vás nároky liší?
- XXIV. Můžete ohodnotit svoji výuku hudební výchovy?
- XXV. Myslíte si, že je k individualizaci v hodinách hudební výchovy reálná příležitost a co byste potřeboval/a, aby mohla být výuka individualizovaná?
- XXVI. Doplňte prosím vaše postřehy, názory, připomínky ke specifikům HV.

Náslech a pozorování hodiny ..... na 1. stupni ZŠ, rozhovor

INFORMOVANÝ SOUHLAS PEDAGOGA

Vyjadřuji souhlas s přítomností studentky/studenta v hodině hudební výchovy a s pořizováním poznámek do záznamového archu pro účely sběru dat sloužících pro terénní pedagogický výzkum a vypracování kvalifikační práce. Souhlasím s anonymním zaznamenáním mých vyjádření v rozhovoru.

UJIŠTĚNÍ

Získané údaje budou zpracovány tak, aby nemohlo dojít k identifikaci konkrétních pedagogů, žáků, tříd nebo škol. Je zajištěna anonymita respondentů a důvěrnost zacházení se získanými údaji jak v průběhu výzkumu, tak i po jeho skončení. Budou dodržena pravidla etiky výzkumu i veškeré legislativní předpisy. V případě zájmu Vás můžeme informovat o výsledcích práce.

SOUHLASÍM

dne:

vyučující: .....

vaše jméno nebude dále nikde uváděno

Děkuji Vám za vstřícnost a spolupráci

Mgr. et Mgr. Ing. Veronika Růžičková, Ph.D.

Katedra hudební výchovy a kultury

Fakulta pedagogická

Západočeská univerzita v Plzni

Charakteristika školy, třídy, lokality:

Region – geografická charakteristika: např. pohraniční okresní město, krajské město

Sociální charakteristika okolí školy (popište):

Škola: Počet žáků celkem..... počet tříd celkem.....

Počet tříd na prvním stupni..... (paralelní třídy, třídy se zvláštním zaměřením):

Specifika, slovní popis zaměření školy:

Datum pozorování: Den v týdnu (zakroužkujte): PO ÚT ST ČT PÁ)

Třída: Pořadí vyučovací hodiny (zakroužkujte): 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7., jiná

Přítomno žáků: Z celkového počtu žáků ve třídě

Pozorování a záznam hodiny provedla: tiskace jméno, příjmení .....

podpis pozorovatelky, pozorovatele .....

Plánek učebny

Datum   **třída**   **pozorovatel/ka (podpis)**

KATEDRA		TABULE			

DOPLŇTE: např. možnost sezení v kruhu, koberec, notovou tabuli, výukové plakáty, skříň s nástroji, klavír, klávesy, vaši pozici pozorovatele P, pozici asistenta A. Vyznačte reálnou situaci – například obtáhněte platné objekty fixou a vyznačte pozice žáků vyžadujících zvláštní pozornost křížkem.

Záznamový arch – souhrn pozorování v hodině hudební výchovy na 1. stupni ZŠ

Datum

třída

pozorovatel/ka (podpis)

Místo výuky: hudebna / normální učebna / jiná třída doplňte

Cíl hodiny:

Podle sdělení vyučující/ho nebo odhadnutý podle průběhu hodiny (zakroužkujte a doplňte)

Typ vyučovací hodiny: opakovací, smíšená, netradiční, jiná vlastními slovy:

Charakteristika třídy z hlediska heterogenity (výrazní nezpěváci, talentovaní žáci, žáci s OMJ, s nepodnětným rodinným prostředím, doporučením z poradny):

Převažující metody a formy výuky a použité metody individualizace (NE/ANO, jaké – práce ve skupinách, odlišné úkoly, způsob hodnocení, odlišný způsob zadání, individuální práce s emocemi, prožitkem, individuální tvořivost, přispění ke společnému výsledku podle individuálních možností žáků...):

Atmosféra:

Využité pomůcky: nástroje ....., technika .....
učebnice ..... sešity a pracovní listy.....,
zpěvníky ..... jiné .....

Další důležité údaje podle situace (zaznamenejte na další stranu):

Záznamový arch – souhrn pozorování v předmětu..... na 1. stupni ZŠ

Datum   **třída**   **pozorovatel/ka (podpis)**

Místo výuky: normální učebna/speciální učebna / jiné místo (tělocvična, hodina v přírodě...) doplňte

Cíl hodiny:

Podle sdělení vyučující/ho nebo odhadnutý podle průběhu hodiny (zakroužkujte a doplňte)

Typ vyučovací hodiny: opakovací, smíšená, věnovaná nové látce, netradiční, jiná... vlastními slovy:

Specifika předmětu, zvláštnosti, nároky na učitele a žáky:

Charakteristika třídy z hlediska heterogenity (výrazně neprospívající žáci, talentovaní žáci, žáci s OMJ, s nepodnětným rodinným prostředím, s doporučením z poradny – jaký stupeň podpory je přiznaný) a další (doplňte):

Převažující metody a formy výuky a použité metody individualizace (NE/ANO, jaké – práce ve skupinách, odlišné úkoly, způsob hodnocení, odlišný způsob zadání, soutěže, kvízy, hry, individuální práce s emocemi, prožitkem, individuální tvořivost, příspěvní ke společnému výsledku podle individuálních možností žáků...):

Atmosféra:

Využité pomůcky :

Další důležité údaje podle situace (zaznamenejte na další stranu):

Záznamový arch do vyučovací hodiny

Datum   **třída**   **pozorovatel/ka (podpis)**   **číslo archu**

Čas (hod. min.)	Délka v min.	Objektivní popis Činnost učitele, žáků, situace, procesy, události, pomůcky – učebnice, noty, nástroje	Subjektivní komentář, atmosféra, zaujetí žáků hodnotící poznámky

Návrh protokolu Veronika Růžičková, spolupráce v terénu Martina Pytlová Západočeská univerzita v Plzni 2021/2022 v. 1.0

ROZHOVOR s vyučující/m (uskutečněný po pozorování) zaměřený na její/jeho zkušenosti s vyučováním heterogenní třídy, možnosti individualizace, specifika předmětu hudební výchova a zhodnocení náročnosti výuky hudební výchovy

1. Jaké činnosti podle vaší zkušenosti děti v hodinách HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV zaujmou? *(Co je podle vašeho názoru baví, co se vám osvědčilo?)*
2. Jaké prostory, technika a pomůcky na předmět HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV jsou ve škole k dispozici? (PC, interaktivní tabule, dataprojektor, tablety s výukovými aplikacemi...)
3. Jak tyto možnosti využíváte?
4. Z jakých zdrojů čerpáte inspiraci při vytváření příprav na hodiny předmětu HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV?
5. Používáte v hodinách předmětu HV/ČJ, M, PŘ učebnici?
6. Jaké je složení žáků v této třídě (jaké jsou zvláštnosti a specifika žáků)?
7. Máte nějaké nápady a zkušenosti, jak pracovat v hodinách HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV s heterogenní třídou? *(ve smyslu zapojení žáků s různorodými předpoklady, dovednostmi, omezeními, zájemem)*
8. Jak se vaše škola jako instituce staví k individualizaci výuky?
9. Jaký je váš názor na proveditelnost individualizace v hodinách jiných předmětů než HV?
10. Jaké podmínky byste potřeboval/a k individualizované výuce HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV?

11. Jaký je váš názor na proveditelnost individualizace v hodinách HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV?
12. Je podle vaší zkušenosti pro učitele dostupné dostatečné množství materiálů, které zohledňují při práci v HV/ČJ, M, PŘ, VV a TV různorodost žáků?
13. Jaká jsou podle vašeho názoru specifika výuky hudební výchovy vůči ostatním předmětům?
14. Vidíte nějaký rozdíl v možnostech individualizace v hodinách českého jazyka/matematiky a hudební výchovy?
15. Jaký studijní obor (aprobaci) jste vystudoval/a?
16. Jste aktivní hudebník? (*provozujete jako hobby hru na hudební nástroj, zpěv nebo jiné hudební aktivity*)
17. Jak je pro vás náročná výuka hudební výchovy ve srovnání s ostatními předměty? (*méně náročná – stejně – náročná – více náročná; **proč***)
18. Vyměnil/a byste si vyučování HV ji raději za jinou výchovu? (*ano/ne/nevím*)
19. Kolik let učíte na základní škole? (délka praxe)
20. Co byste mi poradil/a pro moji budoucí praxi ohledně výuky hudební výchovy?